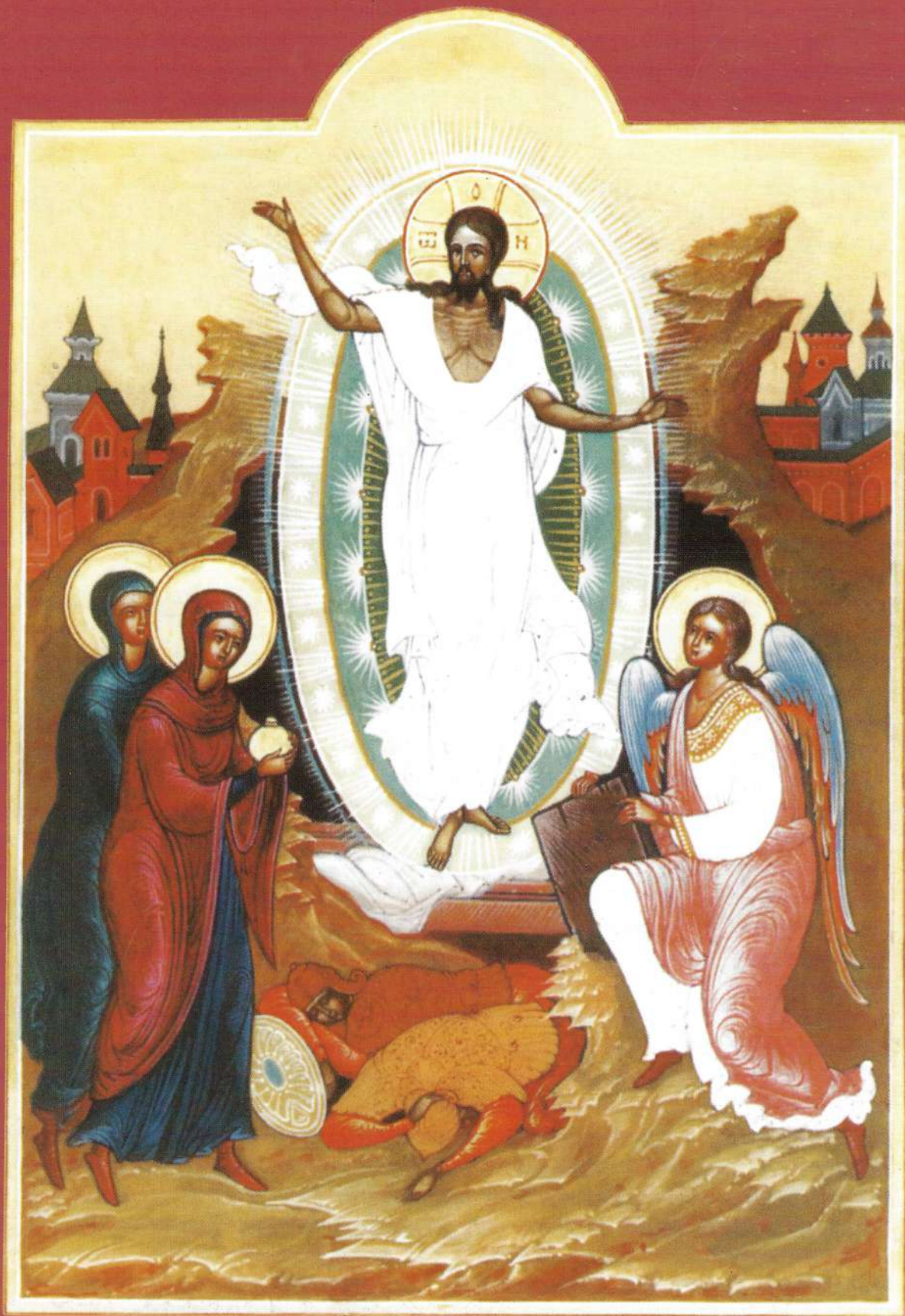

СВЕТИ САВА ГОРЊОКАРЛОВАЧКИ

ЧАСОПИС ЕПАРХИЈЕ ГОРЊОКАРЛОВАЧКЕ • БРОЈ 9, АПРИЛ 2006.

МД ВЖИ

IC XC

СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА СВОЈОЈ ДУХОВНОЈ ДЕЦИ О ВАСКРСУ

2006. ГОДИНЕ

ПАВЛЕ

ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ ПРАВОСЛАВНИ АРХИЕПИСКОП ПЕЋКИ, МИТРОПОЛИТ БЕОГРАДСКО-КАРЛОВАЧКИ И ПАТРИЈАРХ СРПСКИ, СА СВИМА АРХИЈЕРЕЈИМА СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ, СВЕШТЕНСТВУ, МОНАШТВУ И СВИМА СИНОВИМА И КЋЕРИМА НАШЕ СВЕТЕ ЦРКВЕ: БЛАГОДАТ, МИЛОСТ И МИР ОД БОГА ОЦА, И ГОСПОДА НАШЕГА ИСУСА ХРИСТА, И ДУХА СВЕТОГА, УЗ РАДОСНИ ВАСКРСЊИ

ПОЗДРАВ:

ХРИСТОС ВАСКРСЕ!

“Нека се веселе небеса достојно,
и земља нека се данас радује,
и да празнују сви светови
видљиви и невидљиви,
јер Христос, вечна Радост наша,
устаде из мртвих.”

(Пасхална песма)

Васкрсење Господа Исуса Христа из мртвих јесте главни догађај спасења рода људскога. Својим Васкрсењем из гроба Спаситељ је објавио победу над смрћу – последњим непријатељем свих људи.

Човекољубиви Господ, Који је ради нас људи примио Распеће и смрт, учинио нас је учесницима Своје победе над смрћу. Људска природа у Бојочовеку Христу примила је смрт, али је иста та природа васкрсла и однела победу над смрћу. Та победа, коју је Господ извојевао у шелу, донела је слободу од смрти свим људима. Њу већ овде уживамо кроз Васкрсење Спаситеља нашег.

Господ Христос је Својим светим Телом окусио смрт да би се победом над смрћу и уништењем трулежности сила васкрсења пренела на сав људски род. Кроз првог човека, праоца Адама, због греха и пада, наследисмо проклетство и смрт, а у Новом Адаму, Господу Исусу Христу, наследисмо васкрсење. Тако заједничаримо у слави Његовој, узимајући удела у Његовом непролазном Царству. Због тога што се Спаситељ ваистину прославио Распећем и Васкрсењем, увек неизоставно сведочимо да је Он на Крсту, Својом људском природом, истински претрпео страдање и реалну смрт, јер је Његово искупитељско дело крунисано славом која доликује Богу.

Но зашто је Бог допустио да смрт, као наслеђе Адамово, још увек постоји у овоме свету? – Људи и даље умиру, али не више као осуђени, нити заувек, него на извесно време, да би добили боље васкрсење. Христос Богочовек је Првенац из мртвих, а за њим као Првенцем иду сви људи јер је он Васкрсењем

оживео целокупну људску природу. О овоме сведочи Сам Господ: “Близу је час, и већ је настао, када ће мртви чути глас Сина Божијега и чувши га оживеће. И изићи ће они који су чинили добро у васкрсење живота, а они који су чинили зло у васкрсење суда” (Јн. 5,25-29).

Догађај Васкрсења има толики значај за људски род и за целокупну творевину да га називамо и новим стварањем. Он је изазвао промену у свим световима јер од њега почиње обнављање твари. Њиме се обнови и небо и земља и испуни се реч Господња: “Ево, све чиним новим” (Откр. 21,5). Васкрсење има нарочити значај за духовни живот хришћана. Јер, сви који верују у Христа саваскрсавају у нови живот и приносе своје физичко и духовно биће Богу као оживљени из мртвих (Рм. 6,13). Због тога данас уздижемо своје мисли изнад земаљских брига, по речи светог апостола Павла: “Мислите о ономе што је горе, а не што је на земљи. Ако сте дакле васкрсли са Христом, тражите оно што је горе где Христос седи са десне стране Бога” (Кол. 3,1-2).

Све што је Господ чинио и говорио остварујући наше спасење, Васкрсењем добија свој пуни смисао, а нарочито страдање и смрт; *Васкрсењем је крсно дрво Распећа постало знамење победе и славе, а смртне ране Господње извори исцељења кроз које примамо вечни живот, богопознање и човекољубље васкрслога Спаситеља.* Стога се сви богоугодни напори верних, а нарочито света служба Богу и спасењу ближњих, и сви изрази јеванђелске побожности, осмишљавају Васкрсењем Господњим.

Од давнина се Васкрсење Христово назива Пасхом. Старозаветна Пасха, главни празник изабраног Божијег народа, указује на новозаветну, нову и вечну, и називом и садржајем. Пасха значи прелазак, а Црква на Пасху прославља Христа, Чијим Васкрсењем прелазимо из смрти у живот и са земље на небо. Старозаветна Пасха прослављала је привремено избављење од смрти једног малобројног народа под

вођством светог пророка Мојсија, а новозаветна дарује вечно избављење свим верујућим народима кроз сва поколења. Мојсијев Закон је наређивао да се за пасхалну вечеру припреми жртвено јагње, а Христова Пасха значи да се Јагње Божије добровољно жртвова и предложи Себе за храну верних. Зато и свети апостол Павле рече: "... Пасха наша, Христос, жртвова се за нас" (I Кор. 5,7), упућујући нас да смело приступамо пасхалној трпези и "престолу благодати" (Јевр. 4,16). Слављење новозаветне, крсно-васкрсне Пасхе утемељено је у Тајни Тела и Крви Господње, која изграђује богочовечанску заједницу и јединство верних: "Чаша благослова коју благосиљамо није ли заједница Крви Христове? Хлеб који ломимо није ли заједница Тела Христова? Јер један је Хлеб, једно смо тело многи, пошто се сви од једнога Хлеба причешћујемо" (I Кор. 10,16-17).

Васкрсење Христово је Празник над празницима јер најдубље одређује живот Цркве. Не само овај дан него и свака недеља у години – као дан Васкрсења – сабира верне у Цркву, у заједницу Трпезе Господње.

Васкрсење Христово доживљавамо, драга наша духовна децо, као јављање вечне светлости која просветљује не само људске душе него и целу творевину. "Данас се све испуни светлошћу, небо и земља и подземље", певамо у васкршњој химни. Прва седмица по Васкрсењу сва је прожета светлошћу, због чега се и зове Светлом Седмицом: сва је обухваћена славом Васкрсења и слави се као један дан. Ова вечна светлост се кроз живи организам Цркве преноси на живот свих нас, на све наше мисли и дела, тако да живимо новим животом.

На овај светли Празник од свега срца уносимо благодарност Господу Који се у овим бурним временима открио младим нараштајима из рода нашега као Пут, Истина и Живот. Веома се радујемо када видимо да млади људи кроз прослављено тело Христово, Цркву, налазе радост и неуништиви смисао новог и вечног живота.

Истовремено смо дубоко свесни болне истине савременог света да млади у великом броју постају жртве наркоманије, лажних спаситеља и душегубних учења и да се често лишавају срећне младости и радости живота. Најгоре је од свега што се богомрски грех чедоморства и даље шири у нашем народу и што се безумно нарушава светост породичног живота и заједништва. Забрињавајуће широке размере духовне и моралне кризе и биолошког пропадања скоро свих хришћанских народа – а међу њима, нажалост, и нашег, српског народа – нису само последица економске несигурности и друштвених поремећаја него, пре свега, отуђености од Бога љубави и од Цркве, која благодаћу Светога Духа утемељује и осмишљава вечно заједништво међу људима. Делећи најискреније сва искушења и патње са својим народом у ове светле

пасхалне дане, преносимо свима вама анђелски поздрав од гроба Васкрсења Господњег: "Радујте се!" Светлошћу Васкрсења Свога Господ обасјава и оне који залуташе у таму духовног помрачења. Он свима жалоснима, одбаченима и грешнима даје живот и радост кроз покајање, веру, наду и љубав – њиховим радосним повратком у мајчинско наручје Цркве.

У овим крсто-васкрсним данима најдубље састрадавамо са нашим браћом и сестрама на Косову и Метохији. Они вековима, а посебно у неколико последњих година, пролазе кроз тешка страдања и свакодневна распећа, у неизвесности очекујући политичке одлуке од којих ће зависити њихова будућност и будућност њихове деце. Њима еванђелски поручујемо да после распећа долази васкрсење и да радости новог живота нема без погребенија из кога извире живот у Христу Господу. Позивамо их да остану верни предању светога Кнеза Лазара и опстану на својим огњиштима без обзира на све претње од људи заслепљених мржњом. Косово и Метохија јесу заветна земља на којој је српски народ себе обручио Христу и ушао у свештену заједницу Народа Божијег. Молимо се Богу да убрзо дарује Свој мир страдалном Косову и Метохији кроз међусобно разумевање српске и албанске заједнице и уз примену општеприхваћених начела која сваком човеку јемче живот, мир, слободу и достојанство.

Израђавамо велику радост и благодарност Васкрслом Господу што је Блажењејши Архиепископ охридски и Митрополит скопски Г. Јован ослобођен из мрачне тамнице, а нарочито што је понижење Христово добровољно примио и часно га поднео жртвујући се за уклањање пагубног раскола између браће по вери. Са надом и стрпљењем позивамо и расколом одвојену браћу да јединство Цркве ставе изнад свих земаљских циљева и да изиђу из тамнице раскола на светлост канонског и евхаристијског јединства Цркве у Христу Васкрслome, Победитељу смрти и сваког раздора.

Са очинском љубављу позивамо нашу православну браћу и сестре у Црној Гори и све људе добре воље да сачувају међусобни мир и слогу уочи и после предстојећег референдума. Истовремено подсећамо да православна вера чува и изграђује слободу сваке личности, а исто тако шири јединство међу људима и народима; слобода и опште људско и братско добро нигде се не може градити, а нарочито у Његошевој Црној Гори, притиском на људске савести, митом и сејањем страха, него слободним изјашњавањем са пуном одговорношћу за будућност свога потомства.

Драга децо духовна у расејању, радост овога Празника обједињује нас са вама преко свих земаљских даљина. Радујте се увек у својој светој Цркви јер вас она најдубље повезује и са небеском и са незаменљивом земаљском отацбином. Будите добри грађани државâ у којима живите, а верни и активни чланови своје Цркве! Негујте свој српски језик! То је језик ваших предака и

језик српске културе и духовности, а пре свега језик нашег литургијског славословља.

Сведочећи у радости свете вере православне да нас ништа “не може одвојити од љубави Божије” (Рм.8,39), која вечно обнавља и наше неуништиво заједништво, честитамо вам, драга децо духовна, овај Празник над празницима, уз најлепши поздрав:

ХРИСТОС ВАСКРСЕ - ВАИСТИНУ ВАСКРСЕ!

Дано у Патријаршији српској у Београду, о Васкрсу 2006. године.

Ваши молитвеници пред Васкрслим Христом:

Архиепископ пећки,

Митрополит београдско-карловачки и

Патријарх српски ПАВЛЕ

Митрополит загребачко-љубљански ЈОВАН

Митрополит црногорско-приморски АМФИЛОХИЈЕ

Митрополит средњезападноамерички ХРИСТОФОР

Митрополит дабробосански НИКОЛАЈ

Епископ шабачко-ваљевски ЛАВРЕНТИЈЕ

Епископ нишки ИРИНЕЈ

Епископ зворничко-тузлански ВАСИЛИЈЕ

Епископ сремски ВАСИЛИЈЕ

Епископ бањалучки ЈЕФРЕМ

Епископ будимски ЛУКИЈАН

Епископ канадски ГЕОРГИЈЕ

Епископ банатски НИКАНОР

Епископ за Америку и Канаду

Митрополије новограчаничке ЛОНГИН

Епископ источноамерички МИТРОФАН

Епископ жички ХРИЗОСТОМ

Епископ бачки ИРИНЕЈ

Епископ британско-скандинавски ДОСИТЕЈ

Епископ рашко-призренски АРТЕМИЈЕ

Епископ умировљени захумско-херцеговачки

АТАНАСИЈЕ

Епископ бихаћко-петровачки ХРИЗОСТОМ

Епископ осечко-пољски и барањски ЛУКИЈАН

Епископ средњоевропски КОНСТАНТИН

Епископ западноевропски ЛУКА

Епископ тимочки ЈУСТИН

Епископ врањски ПАХОМИЈЕ

Епископ шумадијски ЈОВАН

Епископ славонски САВА

Епископ браничевски ИГЊАТИЈЕ

Епископ милешевски ФИЛАРЕТ

Епископ далматински ФОТИЈЕ

Епископ будимљанско-никшићки ЈОАНИКИЈЕ

Епископ захумско-херцеговачки ГРИГОРИЈЕ

Епископ аустралијско-новозеландски

Митрополије новограчаничке МИЛУТИН

Епископ горњокарловачки ГЕРАСИМ

Викарни Епископ хвостански АТАНАСИЈЕ

Викарни Епископ јегарски ПОРФИРИЈЕ

Викарни Епископ липљански ТЕОДОСИЈЕ

Викарни Епископ диоклијски ЈОВАН

Викарни Епископ хумски МАКСИМ

ОХРИДСКА АРХИЕПИСКОПИЈА

Митрополит велешки и повардарски ЈОВАН,

патријарашки егзарх аутономне

Охридске архиепископије

Епископ полошко-кумановски ЈОАКИМ

Епископ дремвицки и мјестобљуститељ Епархије

битолске МАРКО

“Свети Сава Горњокарловачки”
часопис Епархије горњокарловачке излази блајословом
Њејовој Преосвећенствa Г.Г. Герасима,
Епископа горњокарловачкој.

Издавач: **Православна Епархија горњокарловачка**

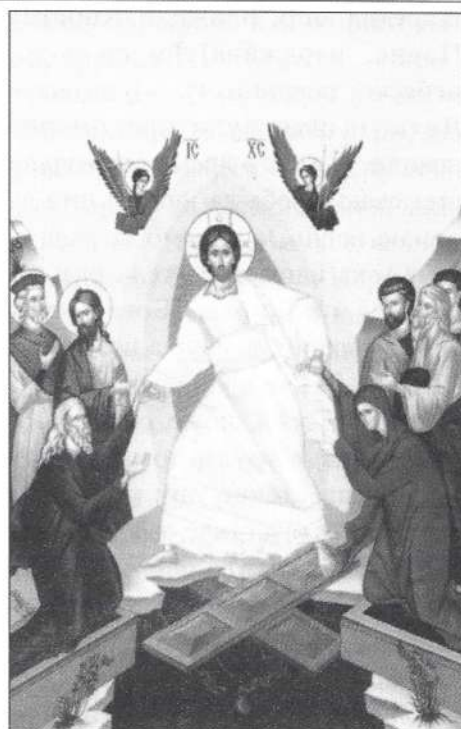
в.д. главног и одговорног уредника: протојереј **Душко Сјасојевић**,
парох карловачки

Уреднички колегиј: протојереј-ставрофор **Мићо Косић**, јереј
Марко Ђурић, јереј **Горан Пешиковић**, јереј **Лука Верић**, јереј
Славиша Симаковић, г. **Ђорђе Илић** и г. **Зоран Живковић**

Графички уредник: г. **Љубомир М. Кокошар**

Адреса уредништва: ул. Славе Рашкај бр. 14, 47000 Карловац
тел. +385 / 98 18 20 770, тел/факс: +385/47 41 15 06

Штампа: **Сканер студио д.о.о.** Стубичка 49, 10000 Загреб,
тел. +385 /01 36 91 413

Свети Макарије Велики

О нашем васкрсењу

Превео: Ава Јустин (Белијски)

Преузето из Православної мисионара бр. 174 за 1987 годину.

У тугама, у страдањима, у трпљењу, у вери, сакривена су обећања, и слава, и поседовање небеских добара, као што је плод сакривен у баченом у земљу пшеничном зрну, или у дрвету које, када се калечи, подноси извесну повреду или понижење. И тада се показује да одећа има лепоту, и славу и многоструки плод, као што вели и Апостол: „Кроз многе невоље ваља нам ући у Царство небеско” (Да 14, 22). И Господ вели: „Трпљењем својим спасавајте душе своје” (Лк. 21, 19). И опет: „У свету ћете имати невољу” (Јн. 16, 33). Јер је потребан труд, ревност, трезвеност, велика пажња, ватреност и истрајност у молитви Господу, да бисмо се могли избавити од жеља за земаљским, да бисмо могли избећи замке и мреже сласти, олује света, налете злих духова, и тачно дознати са каквом су трезвеношћу и живахношћу вере и љубави светитељи још овде стицали небеску ризницу, тј. силу Духа у душама својим, која је залог Царства. Јер, блажени Апостол Павле, изражавајући се о тој небеској ризници, тј. о благодати Духа, и описујући прекомерне невоље, и у исто време показујући шта сваки треба да иште и шта да стекне, вели: „Јер, знамо да, када се земаљска наша кућа тела разори, имамо зграду од Бога, кућу нерукотворену, вечну на небесима” (II Кор. 5, 1).

2. Треба, дакле, сваки да се подвизава и труди помоћу свих врлина да стекне ону кућу и да верује да се она стиче овде. Јер, ако се разори наша кућа тела, ми имамо другу кућу, у којој би наставала душа наша. „Да се обучени, не голи нађемо” (II Кор. 5, 3), тј. не голи од општења и заједнице са Духом

Светим, у Којем се једино може одмарати верна душа. Зато они који су у истини и сили хришћани, чврсто се надају и радују излазећи из тела, јер имају ону кућу нерукотворену, а кућа је ова — сила Духа која обитава у њима. Ако се разори кућа тела, они се не плаше, јер имају небеску кућу Духа, и ону нетрулежну славу, која ће у Дан васкрсења и прославити кућу тела, као што Апостол каже: „Онај Који је подигао Христа из мртвих, оживеће и смртна телеса наша Духом Својим Који живи у нама” (Рим. 8, 11). И још: „Да се и живот Исусов јави на смртном телу нашем” (II Кор. 4, 11). И још: „Да живот, вели, прождере оно што је смртно” (II Кор. 5, 4).

3. Подвизавајмо се, дакле, вером и добродетелним животом овде, да бисмо стекли ону одећу, да се не бисмо ми, обучени у тело, онда голи нашли, јер иначе неће бити тада ничега што ће у онај Дан прославити тело наше. Јер, сваки, уколико се вером и марљивошћу удостоји да постане заједничар Духа Светога, утолико ће се и тело његово прославити у онај Дан. Оно што је сада душа сабрала унутра у себе, тада ће се открити и показати ван тела. Као што дрвета после зиме, када их изнутра загреје невидљива моћ сунца и ветрова, израстају и производе из себе као одећу — лишће, цветове, плодове, а тако исто у то време из недара земље ниче пољско цвеће, и њима се покрива и облачи земља, и трава као љиљани, за које Господ рече: „Ни Соломон у слави својој не обуче се као један од њих” (Мт. 6, 29).

4. Тако је за све богољубиве душе, тј. за праве хришћане, први месец — Ксантик, звани Април, који је дан Васкрсења, у који се силом

Сунца Правде изводи изнутра слава Духа Светога, што покрива и заодева тела светих, она слава коју су имали унутра у душама сакривену. Јер, што душа сада има у себи, тада ће се то испољити на телу. Овај је месец, велим, први међу месецима годишњим. Он доноси радост свој твари. Он, раскривљујући земљу, облачи гола дрвета. Он доноси радост свима животињама. Он показује веселост свима. Он је за хришћане први месец Ксантик, тј. време васкрсења, у које ће се тела њихова прославити неисканом светлошћу, која је још од сада у њима скривена, тј. силом Духа, Који ће им тада бити одећа, храна, пиће, веселе, радост, мир, украс, живот вечни. Јер, ће тада за њих Дух Божанства, Кога су се још од сад удостојили примити, постати целокупном лепотом светлости и небеске красоте . . .

5. Блажени Мојсије славом Духа, која је покривала лице његово, у које нико од људи није могао да гледа, показао нам је пример како ће се при васкрсењу праведних прославити тела светих оном славом коју се још сада удостојавају душе светих и верних имати унутра у себи, у унутарњем човеку. Јер је речено: „Ми који откривеним лицем (тј. унутарњим човеком) гледамо славу Господа и, преображавамо се у то исто обличје из славе у славу” (II Кор. 3, 18). Исто тако речено је за Мојсија: „Четрдесет дана и четрдесет ноћи хлеба не једе и воде не пи” (11 Мојс. 34, 28). Немогуће би било телесној природи да толико живи без хлеба, да се није хранила духовном храном, а овом храном још се сада душе светих невидљиво хране од Духа . . .

6. Треба, дакле, сваки од нас да се подвизава, да се труди, да

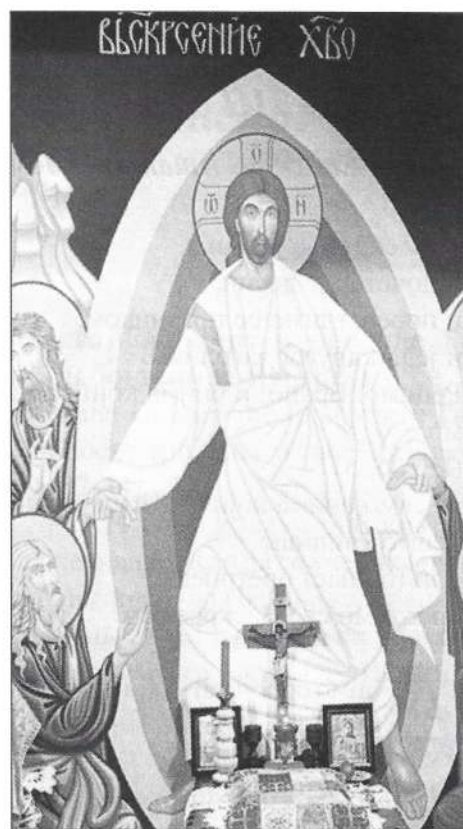
упражњава све врлине, да верује и моли Господа да му унутарњи човек још сад постане учесник те славе, и да душа постане заједничар Духа, да бисмо, очистивши себе од мрље порока, и при васкрсењу имали у шта обући своја тела нага, да бисмо чиме имали покривити срамоту њихову, да бисмо их имали чиме оживотворити и на векове упокојити у Царству небеском, јер ће, као што вели св. Писмо, Христос сићи са неба и васкрснути сва племена Адамова, све од века уснуле, и разделиће их на два дела, и оне који имају Његов знак (тј. печат Духа), назвавши их Својима, поставиће с десне стране Себе. Јер, вели, „овце Моје слушају глас Мој” (Јн. 10 27) и „знам Своје и Моје мене знају” (Јн. 14). И тада ће се њихова тела за добра дела обући божанском славом, и биће испуњени славом Духа, коју су још овде имали у душама. И тако ћемо, прослављени божанском светошћу и узнесени на небеса на сусрет Господу, као што је писано „свагда с Господом бити” (I Сол. 4, 17), царујући с Њим у бескрајне векове векова.

7. А да ли ће при васкрсењу васкрснути сви делови тела? Богу је све лако, тако је и обећао. Но, људској немоћи и разуму ово изгледа као немогуће. Јер, као што је Бог, узевши прах и земљу, начинио природу тела као неку другу природу, несличну земљи, и начинио много врста твари, као што су — коса, кожа, кости и жиле, и као год што игла, бачена у огањ, мења боју и претвара се у огањ, али се природа гвожђа не уништава, него остаје, тако ће и при васкрсењу тела васкрснути, и „длака неће пропасти”, као што је писано (Лк. 21, 18), и све ће постати светлосечно, све ће се у светлост и огањ погрузити и претворити, али не растворити се, као што неки говоре, и постати огањ, тако да не остане пређашња природа. Јер, Петар остаје Петар, и Павле — Павле, и Филип — Филип; сваки,

испунивши се Духом, остаје у својој сопственој природи и суштини. А ако речеш да се природа растворила, онда више нема Петра или Павла, већ у свему и свуда Бог, и нити они који одлазе у геену осећају казну, нити они који одлазе у Царство осећају добротинство.

8. Замисли башту која има разноврсна родна дрвета — ту су крушка, јабука и виноград са родом и лишћем. Но, деси се да се и башта и сва дрвета и лишће претворе и промене у другу природу, и све пређашње постане светлосечно. Тако ће се и људи изменити при васкрсењу и сви ће чланови тела њиховог постати свети и светлосечни. Зато људи Божији треба да припреме себе за борбу и подвиг. Као што храбар младић на ударце који му се наносе одговара ударцима и издржава борбу, тако и хришћани треба да подносе невоље, и спољашње и унутрашње борбе, да би, подносећи ударце, побеђивали трпљењем. Где је Дух Свети, тамо као сенка прати гоњење и борба. Видиш како су Пророци, мада ће у њима дејствовати Дух, увек били гоњени од својих сународника. Видиш како је Господ, Који је Пут и Истина, био гоњен не од другог народа, него од Својих, од Свога сопственог племена Израљевог био гоњен и распет. Исто тако и Апостоли, јер је од времена крста Дух Утешитељ прешао и уселио се у хришћане ..

9. Као што многи светилници, напуњени једним уљем, не дају често исту светлост, тако и дарови по различитим добрим делима имају различно светљење благога Духа. Или, као што у граду у коме живе многи становници, који употребљавају један исти хлеб и једну исту воду, једни су — мужеви, други одојчад, једни — деца, а други — старци, и међу њима је велика разлика и несличност.. . тако размишљај да ће и, при васкрсењу мртвих, они који васкрсну, различитом славом бити прослављени и означени по

вредности добрих дела, по заједници Духа Божјег, који је још овде обитавао у њима. То значе речи Апостоле „звезда се од звезде разликује у слави”.

10. Свака душа која се овде ревношћу и вером, по сили и несумњивости благодати, удостоји- жла да се потпуно обуче у Христа, и која се сјединила са небеском светлосћу пречистог Лика, сада се у суштини поучава у познању небеских тајни; а у велики Дан васкрсења, и тело њено, прослављено тим истим небеским Ликом славе, и, као што је писано, узнесено на небеса (I Сол. 4, 17), и удостојено да постане сличнолико телу славе Његове, имаће вечно и сунаследно са Христом Царство ..

11. Боголики образ Духа, који је још сада као утиснут у душе Светих, учиниће и тело њихово по спољашњости боголиким и небеским, а покривало светскога духа, које покрива душе порочних и грешних, и које је гордошћу страсти учинио - авај мени! - и сам ум помраченим и бестидним, показаће се и тело по спољашњости помраченим и испуњеним сваким срамом.

Свети Григорије Богослов

Слово на Васкрс

превео Епископ Атанасије Јевтић

1. Васкрсења је дан,
и почетак је десни,
и просветлимо се празником,
и један другог загрлимо.
Рецимо: Браћо! и онима који нас
мрзе
(Ис 66, 5)

не само онима који нам из љубави
нешто учинише
или (од нас) претрпеше.
простимо све Васкрсењем.

Дајмо опроштај једни другима:
и ја који бејех тиранисан
добрим насиљем - јер то сада
додајем - и ви који сте учинили
добро насиље, ако ми нешто
пребацујете због оклевања, које као
да је боље и Богу милије од
ужурбаности неких других. Јер је
(некад) добро и мало одступити
пред Богом, као оно Мојсије у
старини и Јеремија касније (Иزل. 4,
13; Јер. 1, 6), а (потом Му) спремно
притрчати када позива, као Арон и
Исаија (Иزل. 4, 27; Ис. 6, 8), само
нека обоје буде с побожношћу: оно
прво због сопствене слабости, ово
друго ради моћи Позивача.

2. Тајна ме је помазала (тј.
позвала), пред тајном за кратко
устукнух, колико да себе испитам;
са тајном се опет враћам, наводећи
овај благи дан (Васкрса) као
покровитеља моје бојазни и
слабости, да би данас Васкрсли из
мртвих (Христос) и мене обновио
Духом, и обукавши ме у новог
човека, даровао ме новој твари -
онима који су рођени од Бога (Јн.
1,16) - као доброга васпитача (=
обликоваоца) и учитеља, који
добровољно са Христом и умире и
васкрсава.

3. Јуче се Јагње (Божије)
закла, и помазиваху се надвратнице
(крвљу), и оплакиваше Египат своје
првенце, и нас мимоиђе губитељ, и

печат беше страшан и достојан
уважавања, и заштићени смо крвљу
Јагњетовом (Иزل. 12, 5-14. 29-31;
Петр. 1, 19). Данас смо чисто
избегли из Египта и од горкога
владара фараона и од претешких
началника, и ослободисмо се од
блата и прављења цигала (Иزل. 1,
14). И нема никога ко би нас
спречавао да празнујемо Господу
Богу нашем Празник Изласка, и да
(га) празнујемо "не у квасцу старом
- злоће и неваљалства, него у
бесквасним хлебовима искренности
и истине" (1 Кор. 5. 8), не носећи
са собом ништа од египатског и
безбожног квасца (Иزل. 12, 34).

4. Јуче се сараспех са
Христом, данас се сапрослављам (с
Њиме). Јуче се саумртвих (са
Христом), данас саоживљавам (са
Њим). Јуче се сапогребох (с
Христом), данас саваскрсавам (с
Њиме). Зато, доносимо плодове
Ономе који је за нас пострадао и
васкрсао (Рм. 7, 4; Кол. л. 6,10).

Вероватно да мислите да
говорим (о плодовима): о злату или
сребру, о тканинама или камењу
прозирном и драгоценом, о трошној
материји земљаној која доле остаје,
коју увек највише поседују зли
(људи) и они који робују
овоземаљским стварима и
козмократору (ђаволу - Јн. 14, 30).
(Не, него) принесимо плод - нас
саме, који смо Богу најдрагоценије
и најблискије благо. Дајмо лику
(Божјем) оно што је "по слици"
(Пост. 2, 7; Рм. 8, 29; Кол. 3, 10);
познајмо наше достојанство,
почаствујмо Архетип (=Христа);
Упознајмо силу Тајне и зашто је
Христос умро.

5. Постанимо као Христос,
јер је и Христос (постао) као ми;
постанимо богови ради Њега, јер је
и н ради нас (постао) човек. Узе (на

Се) оно што је лошије (тј. људску
природу), да би (нам) дао оно што
је боље (тј. Божанство); осиромаши,
да се ми Његовим сиромаштвом
обогатимо (2 Кор. 8, 9); узе обличје
слуге (Фил. 2, 7), да ми слободу
задобијемо (Гал. 5, 1); сиђе доле, да
бисмо се ми узвисили; би кушан -
да бисмо ми победили (кушача); би
лишен части - да би (нас) прославио;
умре - да (нас) спасе; узнесе се (на
небо) - да Себи привуче оне који су
лежали доле у паду греха. Нека
свако даје све, нека плодоноси све
номе који је Себе дао у откуп и
замену за нас (Мт. 20, 28). А неће
дати ништа такво какав је он сам
који схвата тајну (Христову) и који
постаје ради Христа све оно што је
Он за нас постао.

6. Плодоноси вам Он
(Христос), као што видите, пастира,
јер у то се нада и то жели и тражи
од вас који сте (Му) под руком, Он -
Пастир Добри, који душу своју
полаже за овце (Јн. 10, 15), и
двострукога уместо простога даје
вам Себе, и чини од штапа старости
- штап Духа (Светога); и додаје
бездушном храму - (храм) душевни,
и овом предивном и небеском -
(додаје) било каквога и толицног,
али Њему најдрагоценијег,
створенога (изграђеног) многим
знојем и трудом, а можемо рећи и
достојнога тих трудов. И све своје
приноси вама - о великодушности!
Или да још тачније кажем: о
чедољубивости! старост, младост,
храм, архијереја, даваоца наслеђа,
наследника, речи које сте желели;
и од тих речи, не оне узалудне, и
које се у ваздух расеју и које досежу
само до ушију, него оне које
исписује Дух (Свети) и утискује у
плоче камене, то јест телесне (Јез.
36, 26; 2 Кор. 3, 2-3); (речи) које
нису исписане на површини, нити

Епископ Симеон Злоковић

Проговор на Пету недељу Часног поста

Карловац, 8. април 1979. године

Драга браћо и сестре,

се лако бришу, него су означене у дубини, не мастилом него благодаћу (2 Кор. 3, 3). 7. То вам, ето, чини овај честити Аврам патријарх, ова часна и уважена глава, ризница свих добара, образац врлине, савршенство свештенства, који данас приводи Господу добровољну жртву - јединороднога (сина, рођеног) од обећања (Божјег - Пост. 22, 2; Гал. 3, 16).

А ви плоносите и Богу и нама (тима) што ћете бити добро стадо (Христово), настанујући се на месту зеленила и напајајући се на води одмора (Пс. 22/23), знајући добро пастира и будући (од њега) добро познати, и следујући за њим кад (вас) зове пастирски и слободарски кроз двери, а не следујући за туђином, који улази преко оградe разбојнички и подмукло (Јн. 10, 9-15), нити слушајући туђи (=јеретички) глас, који поткрада и одводи од истине у планине и пустиње и провалије (Јез. 34, 5-6) и у места која Господ не надгледа (=не епископује), одводећи од здраве вере, оне у Оца и Сина и Светога Духа - Једно Божанство и Силу, чији глас свагда слушаху и слушаће моје овце - те заводећи речима лажним и поквареним и одвајајући од Истинитог и Првог Пастира (Христа). Од таквих да будемо далеко, као од болесне и смртоносне паше, сви ми, и пастири и стадо, вољени на пашу и напасани, и сви да једно будемо у Христу Исусу (Јн. 17, 21; Гал. 3, 28), сада и у тамошњем почивалишту, Којему слава и моћ у векове векова. Амин.

Цео ток часног поста је припрема за празник Васкрсења Христовог. За ових седам недеља човек се некако из света окреће себи, не својој себичности него оном вечном, највреднијем у себи. креће се својој души. Отвара дијалог са самим собом, са оним што је човек у својој духовној интими и супротставља својој души и својој савести све то што се наталожи у нама, што нас понижава, духовно осиромашује, људски деградира, па потискује оно вечно Божје у нама.

Нема човека, драга браћо и сестре, који није подложен тој двојности, онога што чини и онога чега се стиди, онога што му је ипак драго, али му не обраћа пажњу и онога што му се намеће и ако зна да то није добро.

Данашње Свето Јеванђеље једно је од најдраматичнијих у приказивању односа Спаситељевог према његовом још увек светом притиснутих апостола и обратно. Спаситељ је и раније говорио својим ученицима да ће Он пострадали за спасење света. Али то се време већ приближавало. Апостоли су осећали нешто и хватао их је страх. Он је већ ишао ка Јерусалиму. Ваљда мимо ранијег обичаја, сада је ишао пред њима, а они за њим. Овоме су се апостоли чудили и хватао их је страх. "То је страх од онога што се предосећа, што долази, што се дохвата оних скривених простора човекове душе. И Спаситељ у овом неуобичајеном поретку хода, поче својим ученицима говорити: "Ево, идемо горе у Јерусалим. Сина човечјег предаће првосвештеницима и књижевницима. Они ће Га

осудити на смрт и предаће Га незнабошцима. Ругаће му се и пљуваће Га, шибаће Га и убити Га, али после три дана устаће" (Марко 10, 32-34).

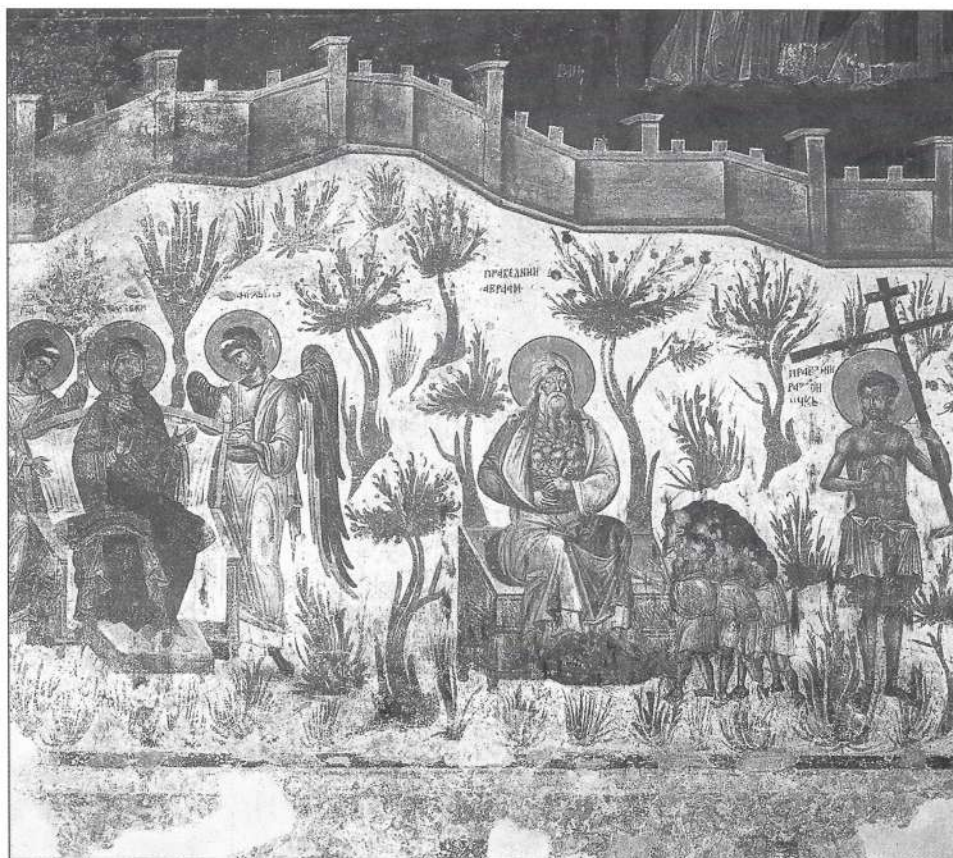
И сада долази оно крајње неочекивано. Као да се ученика није сувише коснуло Његово казивање о страдању. Они су још увек живели свој посебни живот. Истина, одушевљени и понесени делима свога Учитеља, али још сувише људи од света и од светских планова, још не надахнути силом Духа Божјег да би до краја могли проникнути у тајну искупитељског дела Спаситељевог. И уместо да се заинтересују за страдање Сина Божјег, они мисле о себи у Царству Његовом. Зато му приступише Јаков и Јован и рекоше Му: "Учитељу, хтели би да нам учиниш зашто ћемо Те молити. А Он им рече: Шта хоћете да вам учиним? А они рекоше: Дај нам да седимо један с десне стране Теби, а други с леве, у слави Твојој. А Он им рече: Не знате шта иштете. Можете ли пити чашу коју Ја пијем или крстити се крштењем којим се ја крстим? А они Му рекоше: Можемо! А Исус им рече: Чашу коју ја пијем, испићете, и крштењем којим се ја крстим крстићете се. Али је додао да место у Царству небеском долази по заслуги, даје се "Којим је спремно" (Марко 10, 35-40).

Мало смо се опширније осврнули на пуни текст дијалога између Спаситеља и његових апостола. Учинили смо то из разлога што је све то некако потресно карактеристично за све људе, децу овог света. Јер шта толико окунира човека, данас као и јуче, него нешто за себе стећи, прибавити, освојити, потчинити,

искористити, наћи себи место тамо где је боље, често крајње безобзирно, упорно, дрско, бескрупулозно.

Спаситељ говори о свом страдању, а двојица апостола мисле о себи у славу Царства небеског. Истина, остали апостоли су се љутили на Јована и Јакова, али нису били далеко од њих. Они су у часу Спаситељевог самртног ропца оставили свога Учитеља, сви осим Јована. Спаситељ је на крају дијалога упозорио своје ученике да се не поводе за владарима и моћницима овога света, него да се држе начела: Ко хоће да буде први, да буде свима слуга. Закључио је: "Јер ни Син човечји није дошао да му служе, него да служи и да да живот свој као откуп за многе" (Марко 10, 41-45).

Кад би неко хтео да зна зашто је баш Бог створио човека, када је толико патње и страдања у свету, могли бисмо му одговорити: Бог нас је послао у свет да делимо живот са другима, да приносимо љубав за добро других, да љубав претачемо у жртву. Када би људи овако живели, заиста би нестало бројних патњи и човек би се увек радовао, као када се неки добар човек зарадује када види сиромашно дете обучено у одело које му је он поклатио. Спаситељ нас је учио да тако живимо, утврдивши: да нема веће љубави од ове када неко душу своју даде за друге. Он је дао себе за нас, за наше искупљење и наше спасење. А шта ми радимо? Шта ради свет са нама и око нас, шта некада радимо и ми сами. Па човек стално посеже, ради своје користи и на туђу имовину и на туђу срећу и на мир других и на срећу оних којима завиди и чак на живот оних које мрзи. Узнемириће и кости мртвих ако и то користи његовој сујети. Неће презати ни од

Рај у сјени Страшног суда
Фреска из манастира Грачаница (настала око 1318)

презрења ни осуде других, ни од будућности ичије, само да себи приушти, да себи пружи неку корист.

И тако, драга браћо и сестре, почињу драме људске на овоме свету. Тако проклетства до деветог колена, тако срамота и пред онима који ће далеко после доћи и нешто о нама негде наћи.

Није нас Спаситељ позвао ни на сиротоване, ни на гладоване, ни на понижавање. Све то долази од човека. Када би сви људи све од себе давали једнако за себе као и за друге у свету би истински било остварено Царство Божје. Оно је већ у нама, јер све што Небо пружа човеку почиње још ту. Ту је и вера која нас пружа према Богу и према вечности. Ту су духовне радости, радости наших празника. Ту је радост од добрих дела, чињених из љубави а не хвале ради. Истина, човек је

подложен пролазности и његов живот зауставља смрт. Али у светлости Јеванђеља Христовог, у Истини Његове голготске жртве и наша пролазност добија своју вредност. Зашто патити због пролазности у једном пролазном свету, када нас преко прага смрти Бог позива у своју вечност. Од нашег живота овде зависи квалитет нашег живота у духовном свету. Не спотичимо се у жељи да овај свет припада само нама. Ту су извори наших заблуда и наших падова. Од свега што треба да буде наша преокупација, на првом месту је да овде живимо праведно и поштено. А своје место у Царству небеском препустимо Богу по нашим заслугама.

АМИН!

ХРИСТОС ВАСКРСЕ!

Значење пасхалној поздрава

Васкрс, празник Христовог васкрсења. Срећемо познанике, пријатеља, рођака, пружићемо руку: Христос васкрсе! Хоћемо ли тога тренутка бити свесни великог значења ове две речи, или ћемо их изговорити механички, без срца и душе, онако као што се и сваког дана каже „добар дан“.

Ваљало би се замислити над тим. Ако не сваке недеље - јер недељом такође славио Христово васкрсење - а оно бар о Ускрсу. Бар једном годишње да се озбиљно замислимо над својом вером, да преслишамо себе непристрасно. Да упитамо и себе и друге: Шта значи тај српски, хришћански поздрав о данашњем празнику?

„Има их - на нашу велику жалост и штету - доста их има који ће рећи: Христос васкрсе - па то је само поздрав, само традиција векова које се држим једино због тога што хоћу да очувам своје национално обележје, због тога што хоћу да останем веран својим прецима који су се тако поздрављали; али у васкрсење не верујем. Рећи ће - васкрсење је легенда и мит, са извесним симболичким значењем, али без икакве стварне историјске вредности. Ако је Христос и постојао, онда је Он био само човек, геније, пророк и мученик својих узвишених идеја - и ништа више.“

Шта остаје од правог, оригиналног хришћанства у хришћанима који тако говоре? Заиста, ништа. Па ипак, велика је истина: онај који се одриче Христа као васкрслог Богочовека - одриче га се сасвим.

Прочитајте Јеванђеље, узмите Дела апостолска, посланице, животе светих, и видеће те да је истина о васкрсењу алфа и омега, почетак и крај хришћанства. А она је то због велике тајне богочовечанског искупљења: Бог Син се оваплотио и постао Богочовек, делао, учио, страдао на Крсту и

васкрснуо - да би првобитну боголикоост човека обновио у овој њеној красоти и сјединио човека са Богом једном за свагда, потпуно. Није Христос дошао на свет да нам проповеда оно или ово друштвено уређење, ову или ону идеологију, философију, науку, него да нас избави од греха, смрти и ђавола, да нас спасе таме и уведе у блиставо Царство своје божанске љубави. Ко не признаје ту основну истину хришћанства, тај није хришћанин, тајни у васкрсење Христово не може да верује. Христово васкрсење се иште и верује тек кад се у дубини своје душе наслуте нови, шири видици живота друге и друкчије стварности него што је стварност овога кратког предаха између рођења и смрти на земљи.

Христос васкрсе. То је значи догађај који се налази у средишту космичке историје, неизмерно важан, судбоносан догађај. Сав Христос је у њему, и целокупно хришћанство, сва Црква је на њему сазидаана. Хришћанин си ако и уколико примаш васкрслог Богочовека, Христа. Но, вера у васкрслог Богочовека обавезује. То није и не може бити крај, врхунац и завршетак нашег духовног пута ка Богочовеку. Напротив, то је тек почетак, камен-темељац на коме морамо саградити себе новог, друкчијег охристовљеног. Верујеш ли истински у Христово васкрсење - прихватићеш и све последице, захтеве васкрсења. Друкчије ниси хришћанин. Ти хоћеш да постанеш верник васкрсења? Добро. Крени путем којим те зове васкрсли Христос. Питаш за пут? - Он је пут, Он - то значи: самоодрицање, светост, богочежњивост, љубав.

Васкрсење те обавезује, хришћанине, обавезује те да непрестано мислиш на Христа, да Њему саображаваш свој живот, да волиш. Веровати у васкрсење Христово значи бити уверен да је с тобом Христос, прави, истински Христос из Еванђеља, не мит, не фантом и успомена, већ Он лично. С

тобом - кад спаваш, кад устајеш и ходаш, док одлазиш на посао и радиш, и кад се играш с дететом, кад сретнеш сиромаша и болесног, и кад си са мајком и оцем, или са вољеном женом, кад страдаш за правду и истину, за слободу. Бити свестан његовог присуства - то је највећа срећа. Осећати Христа у себи и око себе - најлепши је доживљај чисте душе.

Да, васкрсли Богочовек обавезује, али - кад боље погледаш - обавезује на срећу, јер обавезује на живот у Њему и са Њим, а то значи у вечној, апсолутној Срећи, и не само сада, но и после смрти, и у дан свеопштег васкрсења, и после у вечном животу. Његова обавеза је уједно већ и награда. Према тој награди - све овоземаљско је ништавило и безначајно. И ти се сигуран, са радосним срцем одричеш ситнога да би стекао крупно, пролазнога - ради вечног блага, свог ограни-ченог, преуског и уображеног разума - ради Ума Христовог, који ти једино и може дати право, истинско знаже вечних, божанских тајни.

Христос васкрсе, Христово васкрсење је и наше васкрсење. То је, значи, наша обавеза и наша награда. И довољно је да у светлости ове истине осмотриш себе и своју бесмртну будућност па да храбро кренеш насупрот свима онима који „проповедају слободу и сами су робови пропасти“, насупрот свима онима који се стиде да поверују у Христово васкрсење а исмејавају оне који верују. Довољно је схватити истину о васкрсењу па да ти сав дотадашњи твој живот изгледа као тежак, мрачан сан из кога си се најзад пробудио на видело Божјег дана. Тек када то доживиш, моћи ћеш кренути меду жуде, да проповедаш Царство Небеско и будиш успавани свет древном апостолском химном у срцу и на уснама: Устани ти што спаваш и подигни се из мртвих да те обасја Христос! Тек тада ћеш знати шта говориш кад своје познанику, пријателју или рођаку стегнеш руку и кажеш од пуног срца и свом душом -

Христос Васкрсе

Св. Јован Шантијски

О православном поштовању Пресвете Богородице

Огради помисли моје, Христѣ мој, јер се, ево, чисту мајку Твоју ојевати усуђујем (икос Успѣна Мајке Божје).

Од Апостолских времена па до наших дана, сви они који истински воле Христа, учествују и воле ону која га је родила, васпитавала и бринула се о Њему док је био дијете. Ако је њу изабрао Бог Отац, сишао на њу Бог Дух Свети, Бог Син се уселио и оваплотио од ње, није ли онда Богородицу дужан да велича свако ко исповиједа Свету Тројицу. Још у току њеног живота на земљи Христови Апостоли указивали су јој велику пажњу, а нарочито еванђелист Јован Богослов који се бринуо о њој као о мајци, од времена када му је Господ рекао са крста: "Ево ти Мајке"! Тиме је Господ указао и на пут свима који хоће да уђу у Царство Небеско. Еванђелист Лука је насликао неколико њених икона, неке заједно са Предвјечним младенцем, а неке без Њега. Када их је он донио Пресветој Дјеви, она их је одобрила и рекла: "Благодат Сина мога нека буде са њима", и поновила пјесму коју је изрекла у дому Јелисаветином: "Велича душа моја Господа и обрадова се дух мој Богу Спаситељу моме..." Дјева Марија се уклањала од славе која јој је, као мајци Господа припадала. Више је вољела да проводи вријеме у тишини и молитви припремајући се за одлазак у вјечни чивот. До последњег дана свог земаљског живота она се старала да се покаже достојном Царства свога Сина, и на смрти се молила да Он избави душу њену од злобних духова (демона) који пресрећу људске душе на путу ка небу, покушавајући да их шчепају и одвуку са собом у ад. Господ је услишио молитву Своје Мајке, и у часу њене кончине Сам Он је сишао са неба са мноштвом анђела да прими њену душу. Пошто се мајка Божја молила и за то да се може

опростити са Апостолима, Господ је око њене самртничке постеље окупио и све Апостоле осим Томе. Уз свечане погребне пјесме сахранише Апостоли њено пречисто тијело. После три дана они отворише гроб да се још једном поклоне тијелу Мајке Божје, заједно са Апостолом Томом који је тада стигао у Јерусалим; али не нађоше тијело у гробу. Касније за вријеме објода, блистајући небеском свјетлошћу, јави им се у ваздуху сама Богородица и рече им да је

Син њен прославио и тијело њено и да она, васкрснута, стоји пред Његовим Престолом. И још им обећа да ће увијек бити са њима. Апостоли са великом радошћу поздравише Богородицу и стадоше је поштовати, не само као Мајку њиховог вољеног Учитеља и Господа, већ и као своју небеску помоћницу, покровитељку хришћана и заступницу цијелог рода људског пред Праведним Судијом. И свуда гдје се

проповиједало Еванђеље Христово, стаде се прослављати и Његова Пречиста Мати.

У утроби Маријиној сјединили су се Бог и човјек. Она је била та која је послужила као лествица Сину Божјем, који је сишао са небеса. Она је и мост који преводи са земље на небо, она је, по благодати, у Духу Светом, мајка свих који се, духовно, рађају за живот у Царству Небеском.

Нанијети ударац поштовању Богородице значи ударити на коријен хришћанства, уништити хришћанство у самој његовој основи. Зато је, непријатељ Божји и цијелог рода људског, ђаво, измислио многе клевете, од којих ћемо неке, ради утврђивања у истини, овдје разобличити.

2) Јеврејски клеветници трудили су се да докажу да Марија није била дјевица у тренутку када је зачала Христа. Јеврејски преводиоци у својим новим (лажним) преводима Старог Завјета на грчки језик, познато пророчанство Исаије преводе "И ево млада жена ће зачети". Они тврде да јеврејска ријеч "ха алма" означава младу жену, а не дјевицу, како је стајало у свештеном (истинитом) преводу Седамдесеторице, гдје је то мјесто преведено са "Ево, дјева ће затруднети". Међутим, злонамјерност нових преводилаца била је очигледна, јер се упоређивањем разних мјеста из Библије јасно показује да ријеч "ха алма" значи управо "дјевица". Процвјетали Аронов жезал, камен који се сам одвалио од горе, како је у сну видео Данило, и још много тога из Старог Завјета било је праобраз рођења од дјево. Безсјемено зачеће Христа могли су да поричу само они који

поричу Еванђеље, док је Црква Христова одувјек исповиједала да се Христос “оваплотио од Духа Светога и Марије Дјеве”.

3) Маријин чисти чивот представља пријекор људима са нечистим мислима. Неки од њих су почели тврдити како је Марија остала дјева само док роди сина свога првјенца Исуса, позивајући се на јеванђење по Матеју, и како је она касније имала дјеце са Јосифом. Али ријеч “док” и њој сличне ријечи често означавају вјечност, многе реченице у Светом Писму то потврђују. На примјер говори се за Христа “засијаће у дане Његове правда и свуда мир, док тече мјесеца”, али то не значи да ће када нестане мјесечево свјетлости при крају свијета, нестати и правде Божје. Еванђеље јасно говори и о томе да су друга дјеца Јосифова, ап. Јаков (назван брат Господњи) и остала, била дјеца Јосифова из брака са првом женом (која је била умрла кад се Јосиф обручио са Маријом). Да Дјева Марија није имала дјеце види се и из тога што је са Крста Господ своју Мајку предао на старање свом вољеном ученику Јовану. Зашто би Он то учинио да је она имала још дјеце, осим Њега? Они би се сами бринули о њој. Пажљиво проучавање Светог Писма и Предања Цркве потпуно јасно показује неубједљивост приговора против приснодјевствености (или увијекдјевствености) Марије и посрамљује оне који уче другачије.

4) У петом вијеку цариградски архиепископ Несторије почео је проповиједати да је Марија родила само човјека Исуса, у кога се уселило Божанство и обитавало у Њему као у храму. Он је отворено почео проповиједати у цркви како Марију не треба називати Богородицом већ Христородицом, пошто она није родила Богочовјека. Како су овакве лажи и хуле узнемиравале Цркву ријешено је да се сазове Васељенски Сабор против Несторија. Сабор,

трећи по реду, одржан је 431. године у цркви Дјеве Марије у граду Ефесу, у коме је некада и боравила Пресвета Дјева Марија са апостолом Јованом Богословом. Председавајући је био Свети Кирил архиепископ александријски заједно са ефеским епископом Мемноном. Сабор је устима својих чланова прогласио Несторијево учење за нечастиво и осудио га. Тако је, у ствари, одлука Сабора била глас Васељенске Цркве која је јасно изразила своју вјеру у то да је Христос, који је рођен од Дјеве истински Бог који је постао човјек, и пошто је Марија родила савршеног човјека који је у исто вријеме био и савршени Бог, она се зато с правом има поштовати као Богородица.

5) Злоба “кнеза овога свијета”= ђавола, наоружала је “синове погинули” да још једном покрену рат против Емануила и Његове Мајке. Они су сад похулили на свете иконе и забранили поштовање икона Христа, Богородице и његових светих угодника, као и њихових светих моштију. Богородица је и тада снажила ревнитеље побожног поштовања икона у њиховој борби, чинећи многа чуда и знамења преко својих икона, исцјеливши и

одсјечену руку Јована Дамаскина, који је писао у заштиту икона. Гоњење поштоватеља светих моштију и икона опет се завршило славном побједом Православља на седмом сабору у Никеји. Свети Оци су објавили већ познату истину да се поштовање које се указује иконама преноси на светитеље на њима изображене. Много је чудотворних икона Пресвете Богородице од којих да посебно поменемо Свету икону Тројеручицу (која се данас налази у манастиру Хиландару) и Иверску икону Мајке Божије.

6) Када су били разобличени они који су порицали непорочни чивот Пресвете Дјеве, затим они који је нису признавали за Мајку Божију, и најзад они који су се гнушали њених икона, када је слава Богородице обасјала цио свијет, појавило се учење које је, тобож, веома преузвишавало Дјеву Марију, а у ствари је одрицало све њене врлине. То учење назива се учењем о непорочном зачећу Дјеве Марије, и дошло је од “најлукавијих” од присталица римског папског престола пошто су они отпали од Саборне или Апостолске Цркве а тиме се лишили и благодати Светог Духа. Оно проповиједат да је “Преблагословена Дјева Марија у првом трену свога зачећа, била сачувана слободном од сваке нечистоте првородног гријеха”. Другим ријечима, Мајка Божја када је Била зачета у утроби своје мајке Ане била је сачувана од првородног гријеха, а такође није могла имати ни личне гријехе. Али то није све, говорећи о мукама које је Богородица претрпјела стојећи под крстом свог вољеног Сина они све то сматрају допуном Христових страдања, а Марију нашом саискупитељком. Тако римска црква, у својој тежњи да узвиси Пресвету Богородицу, њу већ назива допуном Свете Тројице. Одбацујући овакву ревност не по разуму ми, заједно са Светим Епифанијем Ципарским, можемо

рећи "подједнаку штету наносе и јереси које унижавају Дјеву, као и оне које је прослављају више него што треба". А Свети Игњатије Брјанчанинов каже: Истини је страно свако преувеличавање или умањивање, она свему даје праву мјеру и право мјесто. Прослављајући непорочност Дјеве Марије и њено одважно и срчано подношење невоља током живота на земљи, црквени Оци у исто вријеме исповиједају да је једини искупитељ људског рода Господ и да Христу у његовом страдању није била потребна помоћ од других људи. Још пророк Исаија каже за Христа: погледах и никога не бјеше да помогне, и зачудих се што

никога нема да ме подржи, али ме избави десница Моја. Свети Оци уче даље да су сви људи, па и дјева Марија, потчињени првородном гријеху, а да је једини изузетак Христос зато што је рођен од Дјеве. Када је Христос дошао кроз чисту дјевствену Мајку и родио се од ње Он је очистио њену женску природу. Али ни тада, како о овоме говоре Свети Василије Велики, Свети Јован Златоусти и Свети Григорије Богослов, Дјева Марија није стављена у немогућност да згријеша, него је наставила да се труди на свом спасењу, и победила је сва искушења. Јер ако је Дјева Марија постављена у немогућност да згријеша и није згријешила, у чему је онда њена похвала? У томе се и пројавила праведност и светост Дјеве Марије, што је она будући човјек подобострасан нама тако завољела Бога и предала му се, да је Својом чистотом далеко надмашила све људе. Због тога се она и удостојила да буде очишћена сишавшим на њу Духом Светим и да од Њега зачне Самог Спаситеља свијета. По Светом Апостолу Павлу у Христу Исусу нема разлике између мушког и женског, Христос је искупио сав род људски, тако да је у Његовом Васкресењу подједнако ликовео Адам и радовала се Ева, док је својим Вазнесењем Господ узвисио цјелокупну људску природу.

7) Православна Црква се држи онога што је у Светом Писму и у Светом Предању речено о Пресветој Богородици и свакодневно је прославља у својим храмовима као Мајку Божју и Царицу Небеску иштући од ње помоћ и заштиту. Молитве Пресвете Богородице су свесилне, јер много може материнско Заступање. Пресвета Богородица је брза заступница свих који јој се са вјером обраћају. Преукрашена Божанском славом она стоји и стајаће и на дан Страшног Суда са десне стране престола њеног Сина царујући са Њим.

Свих паћеника радост, увређених заступница, гладних хранитељка, путника утјеха, бродоломника пристаниште, болнима посјета, немоћних заштита и заступница, ослонац старости, Мајка Бога Вишњег, ти јеси, Пречиста (стихир Одигитрији).

Нада и заштита и прибјежиште хришћанима у молитвама неуморна Богородица, која спасава свијет непрестаном молитвом својом, дан и ноћ се моли за нас и жезла царства њеним се молитвама утврђују (из пјесама Богородици).

Нема ума ни ријечи који би изразили величанственост оне која се родила у грешном роду људском и постала часнија од Херувима и славнија од Серафима.

Гледајући неисказане Божанске и Божанствене тајне у Дјеви благодат пројављену и испуњену очигледно, радујем се и тешко ми је да схватим на који је начин изабрана чиста, она која је једина изнад свих створења, видљивих и појмивих. Зато желећи да је похвалим, ум се мој веома ужасава и реч ми застаје; па ипак се усуђујем да је величам и казујем да је она обитавалиште небеско (икос Ваведења).

Снебива се сваки језик како да те добро похвали по заслуги, и збуњен је сваки ум, па и надсвјетски, како да те опјева Богородице; ипак Блага, праву Вјеру прими, јер знаш божанствену Љубав нашу; тебе, заступницу хришћана, ми величамо! (ирмос девети песме Богојављања). Пресвета Богородице спаси нас!

Епископ Атанасије Јевтић

Литургијски живот - срж црквеног живота

Овај текст, настао као ауторово саопштење на теолошком симпозиону "Парохија - жива литургијска заједница", првобитно је објављен у "Теолошким погледима 1980/3". Ту га преносимо према књизи проф. Н. Афанасјева "Тријеза Господња", у којој је објављен под нешто измењеним насловом.

У текстовима Новог Завета, у текстовима Светих Отаца и у Литургијским текстовима до данас вачећим у Православној Цркви скривено је присутно једно мистичко али реално поистовећење Литургије и Парохије. Наш назив "Парохија", или "Парокија" врло је карактеристичан и одаје древно црквено самосазнање о потпуној Цркви Божјој која привремено "борави" у дотичном месту у овом свету. То је бољи назив неголи назив "нурија", који означава ограничену црквену јединицу, непотпуну и несамосталну, управо онакву каква је данас наша парохија, која је међутим оваква постала тек у III веку. Стара Црква је Парикијом називала месну, локалну Цркву, и то као потпуну и самосталну црквену заједницу, увек и обавезно са Епископом на челу, и увек једну и јединствену у дотичном месту. Када су у III веку настале парохије као данашње формације, тј. као делови једне локалне Цркве, оне су ипак и тада и све до данас остале онтолошки зависне од свога Епископа, од епископалне Цркве (због чега се отада само једна црквау дотичном месту назива саборна или катедрална црква), то јест парохије су остале зависне од Епископа и епископо-центричне организације Цркве, јер је Црква са Епископом на челу догматска и канонска, тј. стална и непроменљива структура Цркве Божје (док остале административне организације Цркве, као: архиепископска, митрополитска, патријарашка, аутокефална нису догматске структуре, нису онтолошке јер нису литургијске, и зато су променљиве

структуре, и кроз историју Цркве су се мењале). Речено језиком савремених православних богослова, стара Парикија, тј. данашња Епископија (и тек онда унутар ње епископоцентрична, тј. битно од Епископа зависно организована парохија) јесте непроменљива, евхаристијска, литургијска структура Цркве, док су друге неевхаристијске структуре Цркве променљиве. Узгред речено, у овој еклисиолошкој тачки се и налази битна разлика између нас Православних и римокатолика у схватању Цркве, али то је питање за себе.

У поменутим, дакле, текстовима, поистовећује се Литургија и Парохија = Епископска црквена заједница. Стога ћемо ми и на даље говорити пре свега о црквеној заједници на челу које стоји Епископ, што је у суштини догматски и исправно, јер је у крајњој линији на челу сваке парохије Епископ, без кога свештеник, парох, не може ни вршити свету Литургију (свештениково рукоположење од Епископа, освећење св. Престола од Епископа, антиминос потписан од Епископа, неопходно помињање Епископа на Литургији).

Епископ је видљиви центар и глава Цркве на земљи, али Епископ у црквеној заједници окупљеној на светој Литургији, не Епископ изнад и изван своје локалне Цркве (као напр. само администратор, или као "власт", или "правно лице" итд.). Црква је заједница у Христу Бога и народа Божјег, и Света Литургија зато јесте општеномодно, заједничко дело Божје у Христу, у којем се људски скуп (сабрање

верних) трансформише у Цркву Божју. Сама реч Црква означава: од Бога сазвано сабрање верних и њихов одзив на тај Божји позив, одзив доласком на богослужбени скуп око Христа, на чијем месту и у чијем облику предстоји том скупу Епископ, као жива слика Христа (како је говорио Свети Игњатије Антиохијски). Нема зато Епископа изван црквене заједнице, а црквене заједнице нема изван свете Литургије као евхаристијског сабрања верних у Христу. Зато су Свети Апостоли и постављали Епископе као предстојатеље и главе помесних црквених заједница - локалних али потпуних Цркава Божјих -, чији је главни циљ био да народу предстоје и првослуже Богу (= богослуже, литургишу), на челу заједнице свих верних тога места, као што вели Апостол Павле у Посланици Јеврејима: "Јер се сваки Архијереј (= Епископ) за то поставља да приноси даре и жртве Богу" (Јевр. 8, 3). Или како то каже древна молитва епископске хиротоније у Апостолском Предању Светог Иполита: "Срце зналаче свих, Господе, дај овоме слуги Твоме којега си изабрао за епископовање да пасе стадо Твоје свето и да Ти првосвештенствује беспрекорно, и да Ти литургише и Приноси Теби дарове свете Твоје Цркве..." Према томе, Епископ тек као архијереј, као литург јесте предстојатељ и глава Цркве, глава пре свега у том смислу што као литург возглављује литургишућу Парикију, што начелствује у служби (= Литургији) богослужеће, литургишуће молитвене заједнице, тј. Цркве. Све остале његове функције, дужности и права, сва власт и положај који

има у Цркви, извиру и произлазе из овог његовог положаја и служења у светој Литургији усред народа Божјег. На овај начин долазимо до истине и факта откривања саме тајне Цркве на светој Литургији, у којој и КОЈОМ се открива и манифестује Црква у своме јединству као заједница народа Божијег у Христу, заједница верних као Тела Христовог, не апстрактног него стварног у светој Евхаристији, коју Дух Свети реализује преко Епископа око кога су окупљени верни. Ово откривење тајне Цркве на светој Литургији и јесте основна претпоставка сваког дела, и посла, и рада, и служења у Цркви. То је основна претпоставка, полазна база за сваку катихизацију, за целокупно парохијско поучавање у вери и изграђивање, за целокупни живот и рад. Тако Црква, као тајна Божја у Христу, јесте и извор и основа и крајњи циљ сваке катихизације. А Црква је пре свега Литургија, црквена заједница окупљена на Литургији са Епископом на челу и презвитерима и ђаконима око њега (макар и били подељени на парохије, али битно су неодољиви од Епископа).

У Православној Цркви не постоји света тајна Евхаристије као "једна од седам тајана" међу другим тајнама, него постоји света Евхаристија као Литургија, ко Божанствена Служба целе Цркве. Ово је врло важно нагласити, јер новије школско богословље то често заборавља, па смо и ми тако учили из наших школских уџбеника. Али, Богу хвала, сам литургијски живот наше Цркве враћа нас на оно што Православље јесте и што је одувек било - на Свету Литургију као тајну саме Цркве, која собом све обухвата, из које све извире, и у коју све увире. Света Евхаристија није само "једна тајна" (макар се звала и "света тајна Причешћа"), него је она Литургија Цркве Христове, у којој се Црква као заједница верних идентификује са Црквом као Телом

Христовим, Телом евхаристијским и еклисиолошким, које је увек само Једно - Тело Христа Богочовека. Ако бисмо као хришћани, и за себе и за друге људе у свету, хтели да најпростије идентификујемо Цркву Божју, да покажемо и манифестујемо и историји - *hic et nunc* (овде и сада) - сами идентитет Цркве као такве, онда то можемо учинити само указујући на свету Литургију, тј. на пројаву пуноће Цркве на њеном евхаристијском сабрању свих верних око свога Епископа ради савршавања свете Литургије. Јер, само биће и живот Цркве Божје пројављују се тек у целосном акту Литургије, у чину литургисања и служења живе Цркве Христове Богу Живом и Истинитом, силом и дејством и наиласком Светога Духа. Зато је, ето, литургијски живот Цркве извор, и центар, и срж свецелог живота Цркве, Епископије, Парохије.

Стога није никакво чудо што, напр. Апостол Павле, потпуно идентификује сабрање верника ради савршавања свете Литургије са самом Црквом Божјом. Пише он напр. Коринћанима: "Цркви Божјој која обитава (или пребива, борави) у Коринту", тј. пише правој и потпуној Цркви Бога Оца и Христа и Духа Светога која обитава у граду Коринту и пројављује се када се саберу сви верни на литургијско сабрање (којем сабрању и пише свети Апостол, јер зна да ће његова Посланица управо на том сабрању бити прочитана, као што се и данас чита пред вернима на Св. Литургији). Другим речима, Апостол пишући Цркви пише уствари литургијском сабрању верних, литургијској заједници. То је први појам Цркве као сабрања и сабора верних. Тек другостепено може се схватити Црква као расејани верници у једном месту, или у свету, али и тада они као верници нису коначно расејани, него остају стално позвани и увек изнова позивани на Сабор који се

никад не разилази. Мада се и разилазе телима, они остају позвани и призвани у заједницу Тела Христовог, коју заједницу конкретно остварују и конкретно пројављују кад се у Литургији окупе и са Христом се и међусобно сједине на најтешњи начин. А када се после сваке Литургије разилазе, верни се опет и поново враћају ту, на сабор и сабрање = у Литургију, у заједницу којом Црква пројављује и одсликава себе као себе, као Цркву Божју, као предујам и предокушај и антиципацију Царства Божјег, као есхатолошку заједницу Народа Божјег у Христу, остваривану и пројављивану у свету благодаћу Господа Христа, љубављу Бога Оца и заједницом Духа Светога (ср. 2 Кор. 13,13 и Св. Литургија, возглас на почетку канона Евхаристије). Једном речју, Црква у Литургији оваплоћава себе као целу = католичанску Цркву Божју, као једно Тело једнога Свецелога Христа.

Света Литургија, као литургишућа заједница верних који у Духу Светоме образују Тело Христово, мистириолошки садржи у себи и пројављује свецели Домострој Свете Тројице - телесну богочовечанску Христову Икономију спасења света, савршавану на делу, у пракси, јер је Литургија највеће дело Цркве. Литургија је саборна пракса Цркве, којом ми партиципирамо (приопштавамо се, причешћујемо, заједничаримо) у самом бићу Цркве као Тела и Пуноће Богочовека Христа. То је оно што Свети Апостол Павле хоће да каже кад говори да је Света Евхаристија "заједница" Тела и Крви Христове: Јер је Један Хлеб - једно Тело смо многи, јер се сви од Једнога Хлеба причешћујемо" (1. Кор. 10, 16-17). Или, како то вели Свети Златоуст: "Христос, дајући нам Своје тело, учинио је нас Својим телом", тако да "сви смо постали Један Христос, пошто смо Тело Његово". Од ове свете литургијске тајне Цркве нема

веће истине о самој Цркви, и стога из светог евхаристијског бића и живота Цркве извиру све њене тајне, све њене истине, све њене стварности, сва њена катихизација. Ова литургијска и еклисиолошка истина Цркве остварује се дејством Светога Духа, Кога литургијска, црквена заједница, на челу са својим Епископом и од њега постављеним свештеником, непрекидно молитвено Призива (отуда безусловна потреба епиклезе, од почетка до краја Свете Литургије) да Он сиђе “на нас и на предлежеће Дарова”, да доласком Својим принети хлеб и вино претвори у Тело и Крв Христову, а нас све, “који се од Једнога Хлеба и Једне Чаше причешћујемо”, да сједини “у Једно Тело Христово”, у заједницу Једнога Духа Светога, на испуњење Царства Небескога (Св. Литургија Василијева и Златоустова).

При нашем учешћу и причешћу у Светој Литургији не треба тај чин да сводимо само на мисао да је, то, потребно да добијемо сваки у себе једну светињу, која схоластички може бити схваћена само као нека ствар за себе и по себи, као нека објективирани светост у честици хлеба претвореној чудесним начином у Тело Христово, и честици вина претвореној у Крв Христову, него литургијско партиципације и причешће у Светој Евхаристији треба схватити као истинску и живу заједницу севших у Једино Светоме Господу, као заједницу светих у Светим Тајнама и међусобно у Христу (дакле, не само као *communio in sacris*, него и као *communio sanctorum*), или укратко речено: као заједницу и заједничарење у једној и јединственој свеобухватној Тајни Христа која и јесте Црква, Црква као једно и јединствено евхаристијско и еклисиолошко Тело Богочовека Христа. Ово потпуно и свестрано заједничарење у Светој Литургији, нема сумње, кулминира у причешћу Телом и Крвљу Христовом, али то

не треба издвајати само за себе, јер онда може бити речи и о причешћу изван Литургије, као код болесника, али онда то није Света Литургија Цркве. Причешће болесника, шта више, ни оно не може бити схваћено изванлитургијски, јер је то само пружена литургијска рука до болесника, као члана Цркве, који није у могућности да дође на литургијски скуп, или рука продужена до онога који је из благоразумног и благословеног разлога тренутно одсутан, као што то каже и сама црквена молитва. Међутим, и тај тренутно одсутни члан Цркве све време остаје позван и позиван за Трпезу Господњу, за Вечеру Царства Божјег, која се даје овде и сада на земљи, у заједници деце Божије, а представља сакраментално предокушање, литургијско у тајни остварење есхатолошке пуноће оне Вечере Господње у Царству Небеском, у Невечерњем Дану Царства Христовог, која ће уствари бити вечна Евхаристија. О томе нам тако јасно говори Свето Еванђеље. Довољно је да се само присетимо еванђелске приче о свадби царевог Сина, о вечери коју је приредио Богати човек и на коју он позива званице своје, а такође и приче о сабирању риба мрежом, као и других сличних еванђелских прича, - па да схватимо колико све ове Спаситељеве приче садрже у себи једну евхаристијску, литургијску позадину, а зато се само у контексту Цркве као Литургије Божје могу правилно схватити и тумачити.

Узмимо, само за пример, још неке новозаветне текстове да бисмо видели колико су они тек у литургијској позадини и реалности Цркве као заједнице појмљиви и схватљиви. Дивна химна Светог Апостола Павла у 13. глави 1. Коринћанима сматра се као врхунски текст Хришћанства, ненадмашно сведочанство о моралној и духовној узвишености Хришћанства. Међутим, та химна љубави налази се и схвата се само унутар евхаристијског

контекста те Павлове посланице, јер Свети Апостол од 10. до 14. главе континуирано говори Коринћанима о њиховом окупљању и учешћу у Светој Литургији и о проблемима везаним за те евхаристијске скупове. Препорука за узвишени пут љубави (у 13. глави) само је претпоставка да Коринћани могу без духовне штете, тј. истински и спасоносно, учествовати у литургијској заједници целе Цркве Коринтске. Читајте под овим светлом поменуте главе у 1. Коринћанима и видећете да су сви проблеми и настајали и решавани у склопу молитвеног литургијског сабрања, у склопу Свете Литургије Цркве. Зато Апостол и упућује Коринћане на све оно што је потребно да се оствари права заједница Тела Христовог, које је Црква. Овде, дакле, опет долазимо до констатације да постоји стварно идентификација Литургије и литургијског сабрања верних, тј. идентичност Литургије са самом Црквом као Телом Христовим, као заједницом Јединородног Сина Божјег међу многим браћом Његовом (Рм. 8,28-32).

Из овога изводимо закључак да је литургијско сабрање верних прва и основна претпоставка Свете Литургије и свега онога што се на њој збива и чини, па према томе и катихизације. Зато и постоји изричита одредба у Православној Цркви, писана или неписана, али свима позната као неприкосновени литургијски закон, да (када је) сам свештеник не сме и не може да случи Свету Литургију. То добро знају чак и усамљени монаси пустињаци и тога се строго држе. Свештеник не може да случи Литургију ако нема тела верних око себе, ако нема заједницу народа Божјег, јер је Литургија опште, народно дело Божје, јер је, једном речју, Литургија црквени акт, саборно

дело, а не приватна или лична ствар свештеника или појединца.

Света Литургија је, дакле, по својој природи заједница и ствара заједницу. Стога је, пре свега, потребно наше освешћење и осазнавање црквености, саборности, заједничности Свете Литургије, наше враћање на то сазнање, које је толико присутно у самој Светој Литургији наше Цркве, то јест сазнање да је Литургија истоветна са црквеном заједницом у њеном акту савршавања тајне Евхаристије, на којој се Син Божји приноси за живот света и тако остварује наше спасење у Једном Телу Своме, у једној Заједници Светога Духа, на славу Бога Оца.

Света Евхаристија је есхатолошко пројављивање Цркве овде и сада, у њој се збива и остварује за нас продор у свет и време оног Есхатона, онога Последњег у нашој вери што је Бог обећао и што даје онима који Га љубе, а што нам је припремљено и резервисано за сву вечност. Она је тајна Сина Љубљенога и нашег богооблагодаћења у Љубљеноме, она је Богочовечанска Тајна сједињења и јединства Бога и човека у Једиоми Христу, у јединству Њега као Главе и Тела, које је Црква Његова.

У Светој Литургији нам се открива и даје Небеска Литургија, како би рекао Владика Николај, а она и јесте садржај наше вечности у Христу, у вечном Царству Свете Тројице. То је оно еванђелско слетање Орлова са свих страна на "тело" (Мт. 24, 28), на жртву Јагњета Божјег, то јест сабирање и окупљање све деце Божје расејане по свету, сабирање на Вечеру Богатога Цара и на Свадбу Царевог Сина, на Брак Христа и Цркве. То нам, ето, откривају новозаветни и светоотачки и литургијски текстови. Интересантно је пак да у свима њима нигде нема дефиниције Свете Литургије. Постоји само једна снажна реалистичка слика - Црква као Тело Христово, а то опет указује на то да

су Црква и њена Литургија реалности које се унапред представљају као дате чак и за само Еванђеље, за само Свето Писмо и за све остале догматске и моралне истине и учења наше вере. Црква и њена Литургија то је простор и атмосфера у којој свака истина и факт наше вере и живота живи и дише и постоји нормално и спасоносно за нас. Зато је сасвим у праву био велики православни богослов, Алексеј Хомјаков, када је рекао да Православну Цркву разуме само онај ко разуме и схвата њену Литургију. Јер стварно, Православна Црква само на Литургији потпуно манифестује и идентификује себе као Цркву Бога Живога, као Дом Очев, Тело Христово, Обиталиште Духа Светога.

И ето, та једна и јединствена тајна Христова, Богу хвала, и до данас живи и постоји у Православној Цркви као основна реалност нашег хришћанског бића и живота. Моја је молба: да то не смемо заборавити. Сазнајмо најпре сами шта је то Литургија, а не игнорантски да се усуђујемо да дигнемо дрску руку да нешто реформишемо у Литургији. Сви евентуални успеси добијени од тих реформи, биће само краткотрајни, ефемерни "блицеви", а онда ћемо убрзо чупати косу своју шта смо урадили и како тек треба исправљати грешке тог реформаторства. (Слично чине западни хришћани, пре и после Ватиканског концила, али је сада тешко једном изгубљену равнотечу ваставити). Није узалуд Православна Црква била и остала традиционално литургијска Црква, Црква, пре свега, у служби и служењу Богу, у богослужењу, из којег онда извире свака друга њена делатност и активност. Кад су једног православног руског епископа, у ситуацији изразито тешкој за Руску Цркву, питали западни хришћани: Шта ви као православни хришћани радите и какву мисију у свету

вршите? - он је на то одговорио: "Ми служимо Литургију". Сигурно да западни хришћани нису из тог његовог одговора много схватили, али је овај православни владика сасвим правилно одговорио. Јер то је једино оно што као православни можемо данас у свакој ситуацији да радимо и да останемо верни себи, верни Христу, верни Богу. Све друго што радимо, ако не извире из тога, можда је боље да и не радимо, јер после ће требати још и да поправљамо оно што је нелитургијски урађено, јер је неспасоносно.

Светих Дванаест Апостола, после силаска Духа Светога на њих у дан Педесетнице, одмах су се почели сабираши заједно, на "једно исто место", на молитву и на "ломљење хлеба" по домовима, то јест на Свету Литургију. Из тога су онда исходили и на то се увек поново враћали. Тако се кроз њих Хришћанство јавило свету у историји као заједница, као Црква богопозваних људи на спасење у Христу. У име те заједнице у Христу они су иступали као сведоци и проповедници Христа, Спаситеља света. Тако су они, са верницима око себе, представљали есхатолошку заједницу народа Божјег у историји, и онда су људима и народима проповедали Еванђеље Христово и крштавали их унутар те заједнице и за ту заједницу Цркве. Наравно, нису сви који су ступали у заједницу Цркве били идеални хришћани; знамо да је и прва Црква имала своје проблеме, свађе и сукобе, на пример: још у Јерусалиму, у Коринту, у Галатији. Али, проблем није у томе да ли је било или није било проблема у првој Цркви, него је главно да су сви проблеми првих хришћана постављани и решавани унутар молитвене заједнице, и то окупљене заједно на Литургији, јер од тог саборног решавања и зависило је да ли ће неки хришћанин моћи и даље да учествује у литургијском

сабрању свих верних, или ће бити одвојен и искључен, чиме ће уствари бити искључен из Цркве. Једном речју, припадност Цркви означавала је у старој Цркви учешће у Светој Литургији.

Пренето на данашњу ситуацију ово значи: све што радимо за наше вернике чак и за оне који још не верују и не припадају Цркви, треба да радимо не просто зато да их "придобиемо", него зато да их повежемо са Црквом, да их укључимо у Свету Литургију. Свака наша друга делатност да буде усмерена ка једном циљу: ка живом и активном учествовању у Служби Божјој са браћом својом, учешћу и причешћу у Вечери Господњој, јер без тога нема припадности Цркви и нема живота вежног. Наш прости народ то добро осећа и зна, па зато и каже за некога: тај и тај није хришћанин, потурчио се, јер никад није ишао у цркву, није се причестио; није, дакле, учествовао у Светој Литургији. То је, дакле, и за наш народ последња провера да ли смо хришћани. Нека тај наш прости народ и не долази редовно у цркву и на Свету Литургију, али својим доласком уз Пост и на Празнике - да присуствује и учествује на Служби Божјој и да се причести, он тиме показује да није изгубио правилно сазнање да је само учешће и причешће у Литургији стварни знак и доказ припадности Цркви Божјој.

Рекао бих овде са смелошћу да се не слажем са мишљењем да наш пастирски покрет треба да је од Цркве ка свету, ка људима, породици, друштву итд. Напротив, покрет треба да је обрatan: од људи и света ка Цркви, ка учешћу у Светој и Божанској Литургији. Томе служе све друге радње и делатности Цркве, све њене свете Тајне. Јер, најважнији акти Цркве, као што су: поучавање у вери и примање у Цркву кроз Крштење, затим Миропомазање, Рукоположена, Брак, Монашење, Покајање и Исповест, и

уопште сви друга свети чинови, свете Тајне и молитвословија, све је то окренуто ка довођењу људи у заједницу Цркве и увођењу у Свету Литургију - ради крајњег и потпуног сједињења са Христом. Слободно можемо рећи, да су све свете Тајне и свештенодејства уствари подређени Светој Литургији, а да она није подређена ничему другоме. Јер она је врхунац и круна свих светих Тајни, како нам о томе недвосмислено сведоче и Свети Оци, највећи литургичари и литургиолози Цркве, а сведочи нам и сав богослужбени поредак и устав - типик - наше Православие Цркве. Погледајмо то мало изближе.

Сва катихизација древне Цркве била је уствари мистагогија, тајноводство ка крштењу, а само свето Крштење претходило је Светој Литургији да би новокрштени онда могао да учествује у литургијском општењу и причешћу са вернима. Свето Крштење је као чин то и данас остало у нашој светој Цркви. Сетимо се шта говори свештеник у молитвама када дете, или данас када опет и све више одрасле младиће и девојке крштава: "Господе, учини га чланом Твоје свете Цркве; назидај га на темељу Апостола и Пророка; учини га срасленим удом Христа Твога; дај му печат дара Светога Духа Твога, и приведи га причешћу светог Тела и Крви Христа Твога". То јест молимо се да Господ новокрштеног учини заједничарем у Христу и Телу Његовом, телу црквеном и телу евхаристијском, које је једно и исто, јер је једно Тело Христово, а не више њих, као што о томе богомудро говори Николај Кавасила. Истина, Светим Крштењем се већ ступа у Цркву, али се ступа да би се остало и живело у заједници и јединству са Христом и Телом Његовим. Пуноћа пак ове заједнице остварује се учешћем и причешћем у Светој Литургији верних.

Исто је тако и са светом тајном Миропомазања: новокрштеноме,

или ономе који приступа Православној Цркви из неке секте или јереси, даје се печат дара Духа Светога да би тако запечаћен могао постати удеоник Трпезе Господње - Хлеба чивота и бесмртности, који се даје само у Православној Цркви. И свето Миропомазање, као и свето Крштење, вршени су у старој Цркви пред Свету Литургију, да би новозапечаћени план могао затим приступити Чаши новог живота као једином извору нетрулежности за трошно људско биће.

Такав је исти случај и са осталим светим тајнама Цркве: све су оне вршене, а и данас тај принцип у суштини остаје исти, испред Св. Литургије да би њихови примаоци могли узети затим удела у Литургијској заједници и евхаристијском општењу са осталим вернима. Узмимо на пример свету тајну Покајања и Исповести. Према древној молитви, која се и данас чита при Исповести (а не она новија молитва Петра "огиле, тзв. "разрешна", састављена под латинским утицајем), каже се: "Господе Боже наш, спасење слугу Твојих, Милостиви и Добри и Дуготрпеливи... помилуј овог слугу Твог, опраштајући му сваки грех, вољни и невољни, примири га и присаједини светој Цркви Твојој у Христу Исусу Господу нашем". Ово јасно показује да тајна Исповести и опраштања грехова јесте најтешње спојена са учешћем у Литургији као заједничарењем са осталим вернима, од којих се грешник својим гресима био отуђио. Јер грех према Богу је истовремено и грех према телу Цркве, према заједници браће своје. Стога и данас Покајање и Исповест претходе светом причешћу на Литургији.

Што се пак тиче свете тајне Свештенства, она је и данас неодољиво спојена са Светом Литургијом, на којој се једино и рукополаже свештеник или епископ, јер се новохиротонисани дотадашњи лаик (= члан лаоса, тј.

народа Божјег) оставља унутар живе црквене заједнице да за њу и испред ње приноси Богу молитве и мољења и дарове свете Цркве Божје. (Ср. “за грехе наше и за народна незнања”). Свештенство је стога незамисливо изван Литургије, отуда и нема ниједног ваљаног рукоположења ван Литургије. Преко тајне Свештенства управо се и преноси оно апостолско-епископско-свештеничко сабирање и центрирање читаве Цркве око светог престола Божјег - на Жртвеник Јагњетов. Само зато што епископ и свештеник треба да предводи народ Божји и да унутар њега и за њега савршава Свету Литургију, зато и не може бити рукоположен ван Свете Литургије, него само усред молитвеног сабрања верних, то јест усред литургијске заједнице за коју се он и рукополаже. Ово исто важи и за све остале Црквене клирике, али нарочито за епископе и свештенике који не могу бити хиротонисани без назначења одређене парохије - а то значи без верника датог краја - и без назначења одређеног храма у коме ће служити. Што Православна Црква никада није одвојила чин хиротоније од Свете Литургије, то већ само по себи много говори. Ако, пак, хиротонија даје аутоматски

власт проповедања Речи Божије и катихизације, онда то такође значи да је и катихизација неодојива од Свете Литургије као свога извора и центра, и као свог циља.

Слично је такође и са светом тајном Брака, ко ја се у старој Цркви савршавала унутар Свете Литургије (најчешће на Малом Входу), као што то и данас видимо, макар и само у траговима, у самом чину венчања (видети и рад о. Јована Мејендорфа “Брак и Евхаристија”). У неким Православним Црквама обнавља се та стара пракса укључења чина венчања у почетак Свете Литургије, па се онда даље за новобрачне чита свадбени Апостол и Јеванђеље, затим се додају и посебне јектеније, и на крају се они причешћују из заједничког са свима осталима светог Путира. Исто ово треба рећи и за посебне свете Тајне, као што је и чин Монашења, водоосвећења, поготову освећења Светога Престола. И оне су такође по православном предању укључене у Свету Литургију.

Новији Свети Отац Цркве Православне, Свети Григорије Палама, унео је и укључио је у само епископско Исповедање вере ову вековну православну истину и праксу: исповедање да је Света Литургија срж и синтеза и круна свих осталих светих Тајни и богослужби: “Примамо, вели он у свом Исповедању вере, св. црквена предања, писана и неписана, и пре свих најтајанственију и најсветију Службу и Причешће и Сабрање (= Литургију), од које и свим осталим службама долази савршенство, у којој (Служби), у спомен Онога који је Себе не унижујуће понизив и тело узео и ради нас пострадао, по богореченој заповести Његовој и самодејству (Његовом), бивају свештенослужбеници и обожени најбожанскији Дарови, Хлеб и Чаша, и где се савршава само оно и живоначално Тело и Крв, и дарује се неизрециво причешћивање и

општење са Исусом онима који чисто приступају”.

Зато, дакле, сав остали бого-службени и светотајински живот наше парохије треба да је одређен Светој Литургији, да ка њој води и у њу уводи вернике, јер је то тако и по црквеном предању и типичу и по догматском и богословском смислу свом установљено од Светих Апостола и Отаца. Зато је и установљена једна и једина, општа и заједничка за све, Света Литургија. Нема посебних ни приватних Литургија, као што нема ни посебних погребних, пасхалних, посних или радосних Литургија (Пређеосвећена Служба је уствари само свечан великопосни начин причешћа верних, али то није потпуна Литургија). Литургија је једна и једина, зато је њен централни део - од Великог Входа до Причешћа - увек исти и непроменљив, увек крсноваскрсна заједница Смрти и Васкрсења Господњег, литургијско обзнањивање Смрти и Васкрсења Његовог докле не дође (ср. 1. Кор. 11,23-26). Зато је свака Света Литургија Пасха Господња, којом се обухвата и сједињује све што је на небу и на земљи, сва бића и сви људи, све време и сва вечност. И не само формално обухвата, него је Света Литургија у сржи својој раскриће есхатолошке пуноће тог јединства свих и свега у Христу; она је истински предокушај и антиципација онога што ће нам се дати у Царству Христовом непосредније и потпуније (“истјеје” како каже молитва после Светог Причешћа). Зато наш први и основни пастирски и катихетски задатак треба да је катихизирање за Литургију, за Цркву, за црквену евхаристијску заједницу, да у њој учествују наши верници, јер ту онда они добијају највећу могућу науку, на делу и у пракси, самом партиципацијом, опитну науку шта је то вера наша и шта има Црква да нама људима даде. Наше катихизирање ће их

катихизирати и изграђивати, дајући им сазнање и осећање, то јест стварни доживљај и духовно искуство превладавања и превазилажења греха и смрти. Јер Света Литургија представља објављивање и оваплоћивање Христове победе над грехом, смрћу и ђаволом, и наше партиципације у тој победи. Литургија је превазилажење и превладавање светске греховне раздвојености и разбијености, наше људске отуђености од Бога и међусобно, она је у Христу васпостављање оног првобитног богоцентричног јединства света и рода људског, као једне заједнице у једном Дому Божијем.

Живећи у свету и друштву, разбијеном и разједињеном људским грехом и демонским злом и поробљеном доминацијом смрти, ми људи осећамо да смо немоћни да ту разједињеност и ту доминацију зла и смрти надвладавамо, ни у себи ни међу нама. Али, зато, долазећи на Свету Литургију и учествујући у њеној богочовечанској драми Христове Смрти и Васкрсења, причешћујући се Христовом победом над смрћу и даром живота вечном, ми у Литургији сазнајемо и доживљавамо да овај и овакав свет и живот имају свог Спаситеља и своје истинско спасење, јер нам Света Литургија даје стварни предукус и предокушај, антиципацију те Христове божанске победе, победе над грехом и трулежношћу, над злом и смрћу, над демонским отуђењем и разједињеношћу нашом, и са Богом и међусобно. Тајну истинског спасења и исцељења света и све ствари а пре свега човека и рода људског, целокупне природе људске у Христу Богочовеку, ми верни можемо да сведочимо и себи и другима у свету, да сведочимо да је “вера наша ова победа која побеђује свет” и “ко је онај који свет побеђује, осим онога ко верује да је Исус Син Божији”. Ово је Исус Христос, Који дође

водом, Крвљу и Духом; и Дух Свети је Онај Који сведочи, јер је Дух Истина” (1. Јован. 5, 4-6). Истина, излазећи из Свете Литургије поново у свет, ми знамо да нас у свету поново очекује борба са грехом и злом, са властима и силама и духовима злобе поднебеске, како вели Свети Апостол, али ми добро знамо да је Христом светско зло у корену своме побеђено и сасечено и да је спасење свету и људима обезбеђено, само ако људи хоће Христу веровати за живот вечни, и ако вером и покајањем за Њим хоће поћи. Света Литургија Цркве, стога, није коначна и крајња, завршна победа над свим злом и смрћу у свету, јер када би то било онда би се историја већ завршила, дошла би одмах Парусија (Други долазак Христов) и Последњи суд. Литургија је, међутим, ипак стварни предокушај и предујам и залог крајње победе Христове и наше над злом и смрћу, над свим разједињујућим и разорним силама зла у свету, и ми, излазећи из Свете Литургије у свет, који још у злу лежи, сведоци смо и проповедници те победе Христове и наше у Њему. Ми се враћамо у свет који у злу лежи, ал и само зато да бисмо опет и поново из света вратили и стално враћали у Свету Литургију као залог и гаранцију коначне победе Божије над сатаном, победе живота над смрћу, јединства над разједињеношћу, љубави над мржњом, светлости над тамом, истине над лажју. Враћајући се из света, упрљани као људи светским злом и грехом и страстима, ми осећамо и знамо да је само Јагње Божије Оно које узима на себе грехе света, и зато к Њему приступамо и пред Њега полажемо све грехе своје, све смрти, сва страдања, да их Он Крвљу Својом опере и очисти и да нам дарује, у литургијском општењу са Собом, предокушај тајне Царства Свога, Он - Једини Севши и Једино Освећење

наше, једини Спаситељ и једино Спасење наше, једини Победитељ греха и смрти и Дародавац живота и бесмртности. “Јер тако заволе Бог свет да је и Сина Свога Јединороднога дао, да свако који Га верује не погине, него да има живот вечни”.

Излазећи са Свете Литургије ми се враћамо нашем свакодневном животу и раду, али је наш хришћански позив и задатак да сав наш остали, ванлитургијски живот учинимо пројекцијом онога што смо у Светој Литургији видели, дочивели, опипали и окусили. То ће онда бити наша права и истинска православна катихизација, сведочење о виђеноме и доживљеноме и окушаноме. “Окусите и видите како је благ Господ” - то је стални литургијски и, ја бих рекао, катихетски позив и призив Цркве свету и људима око нас. Ништа веће и важније ми људима око нас не можемо рећи и посведочити него оно о чему нам Света Литургија опитно сведочи: “Видесмо Светлост Истиниту, примисмо Духа Небескога”. Видесмо и окусисмо светлост Христове коначне победе над злом и смрћу, примисмо и доживесмо Духа Светога Утешитеља, Који нам ту Христову победу у Св. Литургији остварује и актуализује, сада и овде, у овом историјском моменту и на овом географском простору где живимо. Зато Света Литургија, од почетка до краја, јесте дело Духа Светога, мистичка у Духу Светоме реактивизација целокупног дела Христовог, целог Домостроја спасења и преображења и обожења света. Зато је Света Литургија божанствена и обожујућа, благодатна радња, служба, заједница Духа Светога (2. Кор. 13,13), без Кога за нас нема ни Цркве, ни Христа, ни Бога. Отуда, Света Литургија није само наше људско дело, неки “колективни”, “конгрегацијски” збор људи, или филантропска слога и сарадња здружених људи, него је она

ианска Богочовечанска Заједница Бога и Његовог народа, заједница Свете и Животворне Тројице и нас верника и службеника Њених, верних служитеља и саслужитеља Духа Светога.

Света Литургија Цркве Православне јесте тријумфални факт, живо оваплоћење Христове победе над светом, али је она то само кроз тајну Смрти и Васкрсења Христовог, коју тајну Света Литургија стално мистириолошки, благодатно-реално понавља и продужује. Стога је и мукотрпни пут Цркве Православне кроз историју, у целини и у свакој парикији, у сваком свом обиталишту где се савршава Божанствена и тајанствена Служба ломљења Хлеба и пијења мистичке Чаше, био такође пут литургијски, пут крсноваскрсни, кроз тајну сталног доживљавања на себи Смрти и Васкрсења Христовог и сведочења о тој Смрти и Васкрсењу Богочовека. Зато је Света Литургија била одувек божанска колевка и крстионица Православља, из које су се рађала деца Цркве Христове, свети "ученици и Исповедници, Подвижници и Крстоносци праве Вере и правога Живота. Такође Света Литургија била и извор и трпеза хране и пића за сву верну децу Божију, за све истинске православце. Без Свете Литургије нема нам живота ни спасења, и зато сваки наш посао и делатност, макар били и високо морални и филантропски, и друштвено корисни и напредни, итд., ако нису литургијски и литургиоцентрични, ипак на крају крајева не доносе коначне и крајње резултате, јер не донесе коначно спасење свету и човеку.

Врло је карактеристична чињеница да је стара Хришћанска Црква и наша Српска средњовековна Црква одлучно одбацила и осудила јереси месалијанску и богумилску, које су училе да је довољно бити добар хришћанин, побожан и молитвен за

себе (додајмо томе, ако хоћете, и добротворан и друштвено користан), те да није онда потребно ићи у цркву, учествовати у Светој Литургији и причешћивати се. Ово, нажалост, и данас многи говоре и практикују (ако практикују а не изговарају се само), показујући тиме да уствари нису хришћани, него само обични "религиозни" људи, слични припадницима других религија, оних многобожачких и незнабожачких пре и после Господа Исуса Христа. Али, ако је довољно бити "добар хришћанин", а не бити црквен ("еклесијастикос", како су говорили Свети Иринеј и други Св. Оци, насупрот јеретицима као ванцрквеним и нецрквеним људима), онда им није погреша) Господ Христос, како би рекао Отац Јустин, јер је Христос на свет у телу дошао и у телу Цркве свагда остао, дошао и остао оваплоћен и утеловљен на сву вечност, то јест неразделиво богочовечански сједињен са Црквом као Телом Својим, чега је Света Литургија пројава и манифестација. И не само манифестација, него и стварно присуство и партиципација, наше стварно учешће и заједничарење у тој јединственој Тајни над тајнама која се зове Богочовек и Његово Тело.

На крају, наша хришћанска православна вера није само наша лична вера, лично надахнуће, макар оно било и харизматичко, благодатно надахнуће, попут, на пример, неких харизматика, или чак пророка и светих људи, узетих самих за себе (таквих, на пример, има међу сектантима, мада уствари најчешће самозваних и само-надахнутих), него је и сама наша лична вера увек црквена реалност, саборни дар Христов Његовим = црквеним удовима. Отуда су православни богонадахнути Светитељи увек били и остајали потпуно црквени људи, саборно уткани у Тело Христово више него

други чланови Цркве. Зато је онда њихов благодатни дар имао такву моћ и значај за целу Цркву. У томе је изузетни значај и улога Светих Отаца у Цркви Православној. Али, о овоме, мислим, није ни потребно посебно говорити нити то наглашавати, јер смо сви у томе сагласни. Оно што овим желим овде да нагласим то је: да смо у својем проповедању и катихизирању ми свештеници увек апостоли и посланици Цркве Христове, а не индивидуални посленици, послани од неког или самозвано мобилисани у име неког или нечега, у име неке идеје, или партије, или било кога или било чега у овом свету и од овога света. Ми смо органи Цркве, удови и чланови Тела Живога Христа, Духом Светим вођени и покретани на дело случаја Еванђељу спасења. Органи смо Цркве Христове, не толико као организације колико као организма Богочовечанског. Света Литургија је управо и извор и пројава Цркве као организма, Духом Светим очивљаваног и надахњиваног. Да није Црква организам Богочовечански, и ми у њој као живе ћелије, живи удови заједнице и породице Јединородног Сина и Његове многе браће, она се не би као људска организација одржала, јер је све људско трошно и пропадљиво. А Света Црква је себе одржала и очувала само зато што је одржала као срце своје Свету Литургију своју. Ова истина и значи Парохију као чиву литургијску заједницу и она је освоена база и извор катихизације и евангелизације православне.

Српска

Фелѣшон: Архијереји Епархије јорњокарловачке

Мојсије Блајородни оѣ Миоковић(1807-1823)

Рођен је у селу Јозефовац код Кикинде у Банату 23. августа 1770. Замонашен је у манастиру Раковцу 1. јула 1785. У Епархију је дошао веома млад са епископом Генедијем Димовићем још године 1786. Владика Авакумовић рукоположио га је за јеромонаха и поставио за свог замјеника, када је одмах по устоличењу отпутовао у Беч. 1788. произведен је за архимандрита у манастиру Раковцу у Срему, али остаје замјеник Епископа у Плашком. Умро је 14. децембра 1823. године и сахрањен у крипти катедрале у Плашком. Што као придводни монах, што као администратор, што као епархијски архијереј, Миоковић је провео у Епархији пуних 30 година.

Још прије избора за епископа Миоковић је упознао прилике у Епархији. Као епископ прави план да се од прилога свештенства и народа као и његовом личном дотацијом отвори у пархији неколико српских школа, "Илирическа школа" владике Видака била је затворена. Војне

власти настојале су да што више одвоје свештенство од народа. Забрањивано им је да иду по славама, да крштавају по домовима, па и освећивање домова.

За вријеме владике Миоковића десили су се крупни политички догађаји. Миром у Шенбруну 1809. ови крајеви потпали су под Наполеонову власт. Исте године у новембру Стратимировић се опрашта од ове пархије посебном посланицом. У посланици митрополит моли Бога да владика и његову паству "одељену од нас", сачува у православљу. Нова команда доставља владика Миоковићу упутство да и даље самостално управља Епархијом по постојећим прописима. Године 1810. маршал Мармонт обилази све војне команде на подручју Епархије. У свом извјештају примјећује да на овом подручју нема школа и да свештенство оскудно живи. Исте године владика Миоковић предлаже генералу да се реорганизују парохије. У исто вријеме моли да се у Епархији отвори десет

"Илирических основних школа", а да се у Карловцу и у сједишту сваке илирске провинције оснује по један филозофско-богословски семинар. Директоре семинара предлагао би Епископ а потврђивала их је влада. Оваква настојања владике Миоковића дала су добре резултате. У јесен 1810. у Плашком је отворена богословска школа која је дала више добрих свештеника.

Француска управа остала је до године 1812. Нажалост није у цјелини сачувана владина кореспонденција са француским властима. У политичким промјенама владика Миоковић добро се сналазио и био од велике помоћи народу у несигурним временима и гладним годинама. Под старост је оболио, па се то одразило на прилике у Епархији. Повео је рачуна и о обдареном гомирском монаху Јосифу Рајачићу. Изгледа да га је спремао за свога насљедника, па га је још млада произвео у архимандрита.

Епископ Миоковић умро је 14. децембра 1823. и сахрањен у крипти катедрале у Плашком.

Фелѣшон: Архијереји Епархије јорњокарловачке

Лукијан Мушицки (1828 - 1837)

Епископ јорњокарловачки Симеон (Злоковић)

22. октобар 1987. Уредништву „Православља“ Београд

Част ми је доставити Уредништву Православља свој прилог поводом 150-годишњице смрти Епископа Лукијана Мушицког. Једини свој радо Епископу Лукијану објавили смо у Православљу поводом прославе 200-годишњице рођења Лукијана Мушицког 1977. године. 150-годишњице смрти Владике Лукијана сетили смо се крајем септембра наши угледни писци у Шишатовцу и у Новом Саду крајем септембра ове године. Ред је да се и из његовог Карловца каже нешто о нашем великом претходнику.

Прилажем и фотографију гроба Владике Лукијана на српском православном гробљу у Карловцу.

Достављам и приложену белешку о служењу на Ријечи, с тенденцијом да се пребаци надлежнима за културу на Ријечи што су према другима издашнији него ли према нама и нашим споменицима културе.

Не знам зашто није већ објављен апел за цркву у Смиљану, па ако је то изостало због обиља другог материјала за Православље, молим да се тај за нас важни апел објави, јер Тесла није само део Епархије горњокарловачке и њеног свештенства са Епископом на челу, него целог српског народа, његове цркве, науке и културе, па ипак са прилозима иде тешко!

Са Божјим благословом и с поздравом

О Лукијану Мушицком

Дванаестом Епископу Епархије горњокарловачке

Мало је црквених људи код нас, осим оних који су ушли у календар, чије су годишњице рођења и смрти у толикој мери комемориране, као што је случај са Епископом горњокарловачким Лукијаном Мушицким. Да се присетимо тих помена – комеморација. Године 1877. на празник Света три јерарха у Карловцу је свечано обележена стогодишњица рођења Лукијана Мушицког. Служио је и говорио на парастосу тадашњи Епископ горњокарловачки Теофан Ивковић (1874-1890), један од наших највећих проповедника не само у деветнаестом веку. Обележавање ове годишњице настављено је у ондашњој српској учитељској школи, познатој још и као карловачка препарандија, где је говорио директор школе Пера Радуловић. О стогодишњици смрти Владике Лукијана, 22. и 23. маја 1937 прослављена је и 150 годишњица цркве и Српске школе у Карловцу, са Архијерејском литургијом коју је служио, 23. маја у недељу, блаженопочивши Патријарх српски Варнава. У Патријарховој пратњи били су архијереји: Митрополит Доситеј (тада администратор Епархије) и Епископи Нектарије зворничко-тузлански, Серафим рашко-призренски и Дамаскин мукачевско-прашевски. После парастоса Епископу Лукијану и помена на гробу, говорили су Др. Никола Радојчић, Милан Радека и Раусављевић Милан, управитељ основне школе „Свети Сава“.

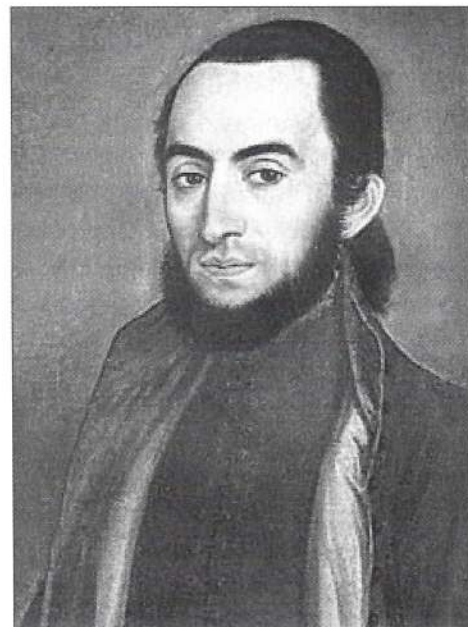
Као трећа обележена годишњица сећања на Лукијана Мушицког била је година 1977, када је у манастиру Гомирју архијерејском литургијом и академијом, са рециталима и говорима, на велику Госпојину комеморирана 200 годишњица рођења Владике Лукијана. У препуној цркви, са мноштвом народа и у порти, говорио је, после Епископа, протојереј-ставрофор, проф. У пензији, сада почивши Милан Радека. На академији после подне говорио је потписани, који је тим поводом објавио

у Православљу и свој есеј о Владици Лукијану, под насловом: “Епископ Лукијан Мушицки у своме времену”.

Ове године сећамо се 150-годишњице смрти Лукијана Мушицког. Расписом су позвани свештеници да одрже помен Владици Лукијану. Пошто ове године пада и 50-годишњица смрти Патријарха српског Варнаве и 200-годишњица рођења Вука Караџића, то је свештенство позвано да се у молитвама сети и ове тројице наших великана. У Глини на Малу Госпојину и на Риједи на Крстовдан у препуним храмовима молитвено смо се сетили све тројице наших великих људи. Удружење свештеника Епархије горњокарловачке заказало је семинар о Владици Лукијану и о Вуку за 12. новембра ове године, на који ће бити позвани угледни предавачи.

У овом осврту није на одмет поменути да су у Епархији горњокарловачкој између осталих свечаности обележене: 250-годишњица смрти првог архијереја Епархије митрополита Атанасија Љубојевића, у Метку на Ивањдан 1963, двадесетогодишњица рођења Епископа Данила Јакшића, у Српским Моравицама 1971., сто-годишњица смрти митрополита Србије Петра Јовановића, који је 1864. преминуо, после сукоба са кнезом Милошем, као архијереј Епархије горњокарловачке. Три пута да се и то забележи, Патријарх српски Герман био је у Карловцу, једном на пролазу за манастир Крку и Шибеник, други пут и приликом освећења обновљеног конака манастира Гомирја, на Велику Госпојину 1975., а трећи пут када је увећачао, године 1975. двестогодишњицу карловачке цркве Св. Николе, у пратњи Митрополита Јована, Саве Епископа шумадијског, Николаја, Епископа далматинског и Георгија Епископа канадског.

Ове године обележавамо стопедесет година од смрти Епископа Лукијана Мушицког. На управу Епархије дошао је, најпре као

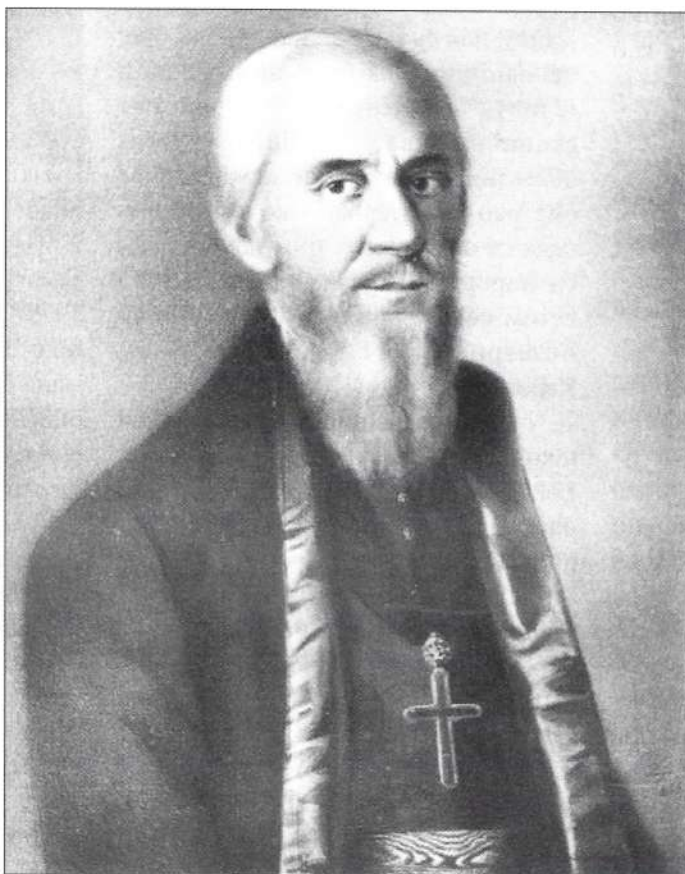
архимандрит, после смрти Епископа Мојсија Мијоковића (1807-1823). Владика Мијоковић дуже је време боловао, што се одражавало на прилике у Епархији. Осим тога за његово време догодила се промена власти на подручју Епархије. Миром у Шенбруну 1809. године створена је на подручју Словеније и дела Хрватске Наполеонова Илирија. Стратимировић се опростио од Епископа Мијоковића, који се сада нашао ван Митрополије карловачке. Али Илирија је кратко трајала, свега три године. Војни старешина Илирије, маршал Мармон обишао је све своје команде. Миоковић предлаже, маршалу да се у Епархији отвори десет „илиричких“, школа, а у Карловцу и војним центрима по један „философско-богословски семинар... Одбио је ласкаву понуду да за своју резиденцију узме франкопански град Дубовац, а црквицу испод града претвори у православну капелу. И једну и другу смену власти Владика Мијоковић доживео је без икаквих потреса. Његова просветна настојања, као и настојања његових претходника, најуспешније је наставио Лукијан Мушицки.

Лукијан Мушицки рођен је у Темерину у Бачкој 27. јануара 1777. мирско име било му је Лука. У

Темерину је завршио немачку основну школу. Прва четири разреда гимназије учио је у српској гимназији у Ново Саду. Школовање је наставио у Сегедину. У Пешти учи права и философију. Архимандрит Јован Рајић наговара га да сврши Карловачку богословију. У Карловцима постаје придворни монах, најпре библиотекар Митрополије, а затим и професор богословије. Брзо пролази све чинове. 1812. Стратимировић га производи у архимандрита и поставља га за настојатеља манастира Шишатовца. Ту он дочекује Вука, којем уприличава сусрет са Филипом Вишњићем, Тешаном Подруговићем и неким другим знацима и певачима народних песама. Из Шишатовца одржава везе са Копитарем и другим угледним посленицима на културном пољу. Али замера се Митрополиту Стратимировићу, не само због тога што му као високообразованом свештеномонаху није ишла манастирска економија и администрација, већ највише због веза са Вуком који је био персона нон грата у седишту Митрополије. Зашто је то било тако, казаћемо касније, јер није било у питању митрополитово неразумевање за питања просвете и културе, већ неки други начелни и практични разлози. И сам митрополит Стратимировић прославио се оснивањем српских средњих школа и уздизањем карловачке богословије.

Лукијан је стигао у Плашки усред зиме 13. фебруара 1824. године. Затекао је другачију средину и сасвим другачије прилике од оних које је оставио у средишњој Епархији Митрополије. Још за време здравог и оболелог Владике Мијековића, административно-управне послове у Епархији водио је амбициозни архимандрит Јосиф Рајачић. Сматрао је да је запостављен доласком архимандрита Лукијана у Плашки, па му на све стране подмеће. Ту је и Рајачићев сурадник Тркуља, па се оба удружују против Лукијана. За Тркуљу

Лукијан је створио епитет „комплотородни„ (смутљиви). У Плашком се знало за односе Стратимировића и Мушицког и о томе се водило рачуна, у нади да ће Лукијан бити уклоњен. Али Лукијан се одржао. Настоји да се архимандрит Рајачић изабере за Епископа далматинског, у чему је и успео. Можда је у односима Стратимировића и Мушицког и Мушицког и Рајачића, с једне и друге стране деловало оно подсвесно: да онај ко ми смета буде што даље од мене. За Епископа је рукоположен тек 1828.

Мушицки је као личност формиран изучавајући светске науке. Богословију је почео учити као формирана личност такозваног века просвећености. И ако су га називали „јакобинцем„ и „мирствујућим„ духовником, Мушицки је по савести и понашању био човек Цркве, и ако је Скерлић за њега казао да је више био Србин него ли владика. Уз Вука, уз кога је ипак био половишно, сагледао је сав значај народног стваралаштва. Зато је као Епископ захтевао од свештенства да сакупља народно благо, па је у том смислу слао расписе и наређења. У администрацији Мушицки се служио српскославенским

језиком. Тако је писао расписе и окружнице. Колико је тај језик разумео народ, тешко је сада рећи, али знамо да је Горња Крајина говорила народним језиком, ако што говори и данас, разуме се, свакако без архаизама који су из говорног језика постепено нестајали. У Сјеничаку, на Кордуну се родио Вуков претеча, писац „Сала дебелог јера„ Сава Мркаљ, од кога се и Вук понечем научио.

Као човек века просвећености, зналац свих великих језика Европе, па је једно време учио и арапски, Лукијан се сав посветио народном просвећивању, али не и мање и васпостављању црквеног и богослужбеног рада. Брине о понашању свештеника, о њиховом самообразовању, јер није му као човеку веома образованом и човеку века просвећености било лако подносити неукост тих близу три стотине свештеника у Епархији, од којих се већина учила „при родитеље“. У Плашком ће одмах отворити богословију, коју ће касније преместити у Карловац. Године 1824, када је дошао у Епархију, затекао је само пет народних школа, остале, колико их је било, биле су то немачке школе у градовима. И од тих неколико школа које је затекао, две су биле ван подручја српских насеља, на Ријеци и у Трсту. Идеал Лукијана Мушицког је био да

се у сваком већем српском насељу отвори и народна и основна школа. Још је Епископ Петар Јовановић (1801 - 1806) био створио план да се у сваком „протопопијату„ оснује по једна народна школа. Овај значајни архијереј био је завео катихизацију све омладине, девојака до 16, а момака до 18. године. Овај рад обављао се сваке недеље после Литургије, па су недеље у многим местима личиле на црквене славе, јер се после наставе играло народно коло. Пракса је доводила у цркву и већи број старијих, родитеља полазника ове катихетске обуке. Епископ Видак није желео да оде из Епархије, али му је сметала

наглашена црквенопросветитељска активност, па је војна команда настојала да он што пре оде из Епархије, те је премештен у Вршац. У пролеће године 1802. оснива он у Плашком „Илирическу школу,“ а године 1804. и „српску народну,“ У обема школама лично је предавао, као и његов секретар протођакон Павле Хаџић. Умро је у Вршцу 9. децембра 1818.

Просветитељска настојања Лукијана Мушицког била су наставак просветитељског рада бројних архијереја његових претходника. Ретко је која Епархија улагала толико напора за отварање богословије као горњокарловачка. Најраније је богословија у Залужници, па у Метку, па у Плашком, па у Карловцу. Димитрије Руварац написао је да је и Димитрије Николајевић Оклобџија сакупио „богату грађу,“ о овом питању, али тај Оклобџијин рад је, како је записао прота Милан Радека, „његовом прераном смрћу расут од Метка у Лици, до Сремских Карловаца и до Москве,“

Лукијанов просветитељски рад пада у време после кратког али не и безначајног утицаја Наполеонове власти у Словенији и делу Хрватске. Буђење народне свести и просветитељство јављају се и код Хрвата и код Словенаца и код Срба. Није то ново стање било без значаја и у напорима Вука Караџића. Зато су просветна настојања Лукијана Мушицког наилазила на плодније тло него ли настојања његових претходника. После Епископа Видака који је планирао школе у средишту протпрезвитерата, то исто захтева и свештенство Епархије када га је Лукијан окупио у Плашком 28. октобра 1824, дакле свега неколико месеци по његовом доласку у Плашки. Мушицки је у Епархији затекао такозване војне школе, које су се још звале и „немачке,“ школе. Тражи од прота извештаје да ли се у тим школама учи српски читати и писати! Војне власти нису биле наклоњене просвећивању народа, као ни централне власти у Бечу. Сузбија се српски Буквар. Предлаже се да се Буквар штампа латиницом. Генерал и

бан Влашић је такођер против ћирилице. Али Лукијан је упоран.

У Лукијаново време туђинштина је нагрисала и национално биће Хрвата. Католички жупник Павлао Штос јадикuje, да ће народ „на свој језик позабит (заборавити),“ тер други народ постати, „Јан Колар четири године пре Лукијанове смрти у Карловцу штампа књигу: „Хоћемо ли ми Мађари постати,“ Притисак германизације, односно мађаризације био је голем. Највише су то осетили браћа Словенци, који су године 1918, ушли у састав Југославије само са једном гимназијом на словенском језику, док су остале, као и већи број основних школа биле на немачком језику. Велики проценат становништва, у пограничним областима поготово, немачки језик је сматрао за матерњи. Ово треба рећи када се неки данас, и са немачким и са народним презименима, као са сетом сећају времена када су били интегрисани са „просвећеном Европом,“

У отварању народних српских школа Лукијан је имао огромни успех. Већ године 1830. било их је 76! И поред овог броја народних школа он је рекао да их је потребно бар још 70! Просветна настојања Епископа Лукијана Мушицког студиозно је обрадио проф. Милан Радека у студији „Прилози просветним настојањима Лукијана Мушицког,“ објављеној у Споменику СИХ САНА, одељење друштвених наука, године 1960. студија је објављена и као сепарат. Живот и рад Лукијана Мушицког Радека је савесно обрадио у своме капиталном делу „Горња Крајина и Карловачко Владичанство,“ за које је угледни књижевник и публициста Божидар Ковачевић рекао да је то дело „енциклопедијског значаја,“

Милићевић је окарактерисао Лукијана Мушицког као најобразованијег писца свога времена. Таквим га сматра и Скерлић, мада његов неокласицизам у поезији не мари. Скерлић је, као француски ђак, на све наше писце примењивао мерила савремене му француске литературе. Није трпео ни Исидориног првенца „Писма из Норвешке,“ што му она никада није заборавила, па га се на

свој начин „сетила,“ и у једној опасци о њему на његовом гробу. Нажалост људи тешко праштају, уметници најтеже!

Лукијан је пратио и страну литературу. Оставио је иза себе велику библиотеку. Део његове библиотеке који се налазио у Пешти пропао је приликом велике поплаве годину дана после његове смрти. Већи део својих књига завештао је Београдској библиотеци. Кажу да је то био основни фондус те библиотеке. Нажалост, те су књиге пропале 6. априла 1941. године. Нису биле боље среће ни књиге Лукијановог наследника Епископа Евгенија Јовановића (1839-1854. Он је рукоположио Теслиног оца Милутина). Епископ Евгеније био је веома образован човек и црквени писац. Његове књиге су, каже Радека, разнесене, па су се могле наћи по Кордуну као стара хартија за заматање намирница код „трговчића,“ Тако је, каже Радека, пронађен и примерак Шобатовог Катехизиса. Не мала библиотека карловачке црквене општине за време окупације, уколико је нису већ били уништили Италијани, служила је „у магистрату за потпалу,“!

Када смо код судбине појединих библиотека у Епархији, морамо се сетити и Епископске библиотеке у Плашком. Имала је преко шест хиљада књига. Кад је пре три године, са сакралним и другим предметима у Карловац допремљен и сав сачувани књишки фонд из црквених установа, похрањен за време рата у Загребу, овамо је стигло нешто преко 4000 књига. Одмах после рата књиге су биле на гомили у просторијама Просвете и ту је могао свако одабрати шта му се допада, па су тако нестале и неке ретке енциклопедије. Дугујемо нашу захвалност групи интелектуалаца на челу са професором Ткалчићем што је макар само 10 процената сакралног и другог културног блага из Епархије спасено. У Карловцу је већ договорен споразум да се у приземљу Епископије, где су сада све просторије испражњене од станара, организује Музеј, Архива и Библиотека, која ће са после рата створеном новом библиотеком Епархије, као и са поклоњених неколико стотина књига из Библиотеке

проте Милана Радеке, сада бројати око десет хиљада свезака. Градске црквене општине и Гомирје имале су пре рата и своје књижнице, које су прошле као и библиотека карловачке црквене општине.

Нека нам буде допуштена горња дигресија, јер није згорег видети личност Епископа Лукијана Мушицког у контексту прилика у Епархији у току последња два века. Политика Беча није у односу на друге народе била просветитељска, чак најмање је била то. Постоји податак када је цар Франц године 1821. посетио Љубљану, шта је казао за науку и просвету. Кад су дошли да му се поклоне професори Лицеја, он је изјавио: „Не треба јаче учених него добрих поданика!“. Ово је била и политика војних власти у Крајини, па и шире.

Мушицки је често комуницирао са војним и политичким властима. Ни једна ни друга нису му биле наклоњене. Свештенству се често обраћао расписима. Давао је упутства како да се што боље ради и што правилније служи. Истина, умео је бити и крут, увек је био ауторитативан. Није подносио непослушност и отпоре. Приликом једног неспоразума са црквеном општином у Мутилићу, у средњој Лици, поручује одборницима: „Опшчество да молит!“. Био је одан црквеним проблемима. Нажалост, што није реткост код нас, двојица

најистакнутијих црквених људи прве половине прошлог века Стратимировић и Мушицки, нису се трпели. Стратимировић није био у праву кад му је поручио да ради: „без душе и без савест...“. Био је Лукијан савестан архијереј. Није било лако радити и своје планове спроводити међу његових 275 свештеника колико их је затекао године 1824. Већина, школована „при родитеље“, није га могла разумети. Али имао је он и неколико снажних свештеника у градовима са којима му је било далеко лакше радити.

Епископ Лукијан своје књиге песама написао је у Шишатовцу. У Карловцу се бавио црквеним пословима и народном просветом. Андра Гавриловић назива га културним праоцем, Копитар српским Хорацијем, Шафарик кнезом српских песника, а Његош генијем рода. Лукијан је хваљен и оспораван, као и сви људи јаке индивидуалности, са личним ставом према животу, није се он могао свакоме допадати. Певао је према класичним узорима. И када је у Епархији скоро престао да пева, он је бринуо о књигама. У Карловцу издаје Доситејеву Буквицу. Препоручује Будимској штампарији књигу Георгија Поповића: „Пут у рај...“.

Епископ Лукијан Мушицки није имао слуха за практичне ствари и финансијске послове. То га је испратило из Шишатовца и пратило у Епархији. Био је несебичан, лак за дати и потрошити. Неки његови биографи окарактерисали су Лукијана као боема, што често иде са литерарним даром многих наших људи.

Као пријатељ Вуков, није се допадао Стратимировићу. Ми смо понекад пристрасни када је реч о Стратимировићу. Овај велики јерарх Српске цркве, који је помагао Карађорђа, није могао бити поклоник европске просвећености као Вук. Па и Лукијан. Митрополит је знао одакле народу прете опасности: унија и однарођивање. Вероватно је знао да су још за време великог рата између Турске и Аустрије, који је за Србе завршио Првом Сеобом, аустријски фелдкуратори носили са собом прозелутске књиге на народном језику. Угрожаван са Запада окретао се

истоку, православној Русији. Треба знати да су се и неки философи у Москви критички односили према Вуку. Стратимировић је чувао идентитет српског народа у Аустроугарској. Традиција му је била главно упориште, ослањање на православну Русију извор охрабрења. Није му се могао допасти Вуков брак и Вуково венчање. Свој народ доживљавао је у оквиру црквене традиције, а подозревао је све што је могло изазвати сумњу да може некое послужити за остваривање својих планова на штету српског народа. Мушицки је, као што смо већ казали, формиран у једној световној и светској средини. Као двоструки факултетлија, образован, учен и формиран долази да учи у карловачку богословију. Припадао је веку просвећености, па се тако и могу разумети његова велика и успешна просветитељска настојања. Једнако је бринуо о отварању српских школа као и о унапређивању црквеног поретка. Када је молио на све стране за стипендије већег броја свештеничких кандидата, ни Војна Крајина ни Сремски Карловци нису га подр‘али, а још мање помогли. И Вук је био поклоник века просвећености. Па руку на срце, само је тако и такав и могао српски народ увести у Европу. Кнез Милош и његови људи нису могли разумети Вукова настојања. И Стратимировић и Вук и Лукијан Мушицки били су какви су морали бити у свом времену, у својим преокупацијама и у улози коју су одиграли у Српском народу, и у Српској цркви, а и у Српској култури.

Нека овај скромни и непретенциозан рад послужи као потсећање на једног великог архијереја Епархије горњокарловачке и Српске цркве, Лукијана Мушицког, о 150-годишњици његове смрти. Литерарни рад Епископа Лукијана, као и његове везе са људима културе препустили смо позванијима. Нас је интересовао Владика Лукијан као Епископ Епархије горњокарловачке. Надамо се да ће бити објављени радови о Епископу Лукијану Мушицком, читани крајем септембра у Шишатовцу и Новом Саду, а поводом почетка обнове његовог Шишатовца и 150-годишњице Лукијанове смрти.

Љубинка Тошева Карџовић

Православље у Ријеци (1)

Данило Љуботина освећује кателицу у Ријеци 1720. године

Све чињенице које имају историјску димензију, па тако и када је реч о православљу, не могу се правилно схватити ако су издвојене из контекста унутар кога су настајале. Тако је и са православљем у Хабсбуршкој монархији, па и Ријеци.

За положај православних и Срба у Хабсбуршкој Монархији најважније је имати на уму да су се током 17. и 18. века стално водили ратови за проширење територија између два велика царства која су се додиривала - Хабсбуршко и Отоманско. Повремено је Хабсбуршко царство освајало велика пространства на Балкану чиме су у границе Царства пристизали и поданици православне вере, а тај се број повећао и пресељењем Срба под Арсенијем III Чарнојевићем у јужну Угарску 1690. године.

Када су Турци у рату поново заузели Београд, избеглице с Косова, окупљени у Београду и спремни на пресељење у опустошене делове јужне Угарске, затражили су од цара Леополда да им призна повластице о аутономији цркве, какву су имали под Турцима. Пресељење су почели тек када су добили потврду од цара да ће бити поштована њихова црквена аутономија.

Цар Леополд је прву повластицу издао 21. августа 1690. године, а затим је потврдио 11. децембра 1690. године и на крају 20. августа 1691. године издао трећу привилегију. Овом последњом привилегијом Митрополити су добили право да воде не само верске, већ и цивилне послове, што је постало веома важна чињеница за правно утемељење православних у земљама које су населили.

Последњом привилегијом православне цркве од 4. марта 1695. године призната је верска организација и хијерархија

Православне цркве какву је она имала у Рашкој, а њоме су биле потврђене и све оне личности које су у Српској православној цркви тада заузимале одређен положај у верској хијерархији. Тако је и Данило Љуботина потврђен за владуку 1713. године.

Сви наведени документи били су веома важни за регулирање статуса ове мањинске верске заједнице у Хабсбуршкој монархији, али је њихова важност била ограничена природе. Наиме, привилегија као облик правне заштите феудалног права била је везана само за одлуку владара и његовом одлуком се могла укинути без икакве најаве. Привилегијама су привилегирани били заштићени у питањима која су у привилегији била изричито наведена, али је та заштита могла бити отказана кад год се то апсолутном владару свиђало. Тако су права која је гарантовала привилегија зависила од стања односа Хабсбуршког царства с Отоманским царством, било да су привилегирани Срби били војници, било да су били верска лица.

Када су Срби дошли на тло јужне Угарске, они су најпре населили простор између Дунава и Тисе, а касније су се уселили у насеља Мађара – Арад, Бач, Бодрог и друга, која су у рату с Турцима била потпуно опустела. Касније су се неке породице селиле ка Сент Андреји, Будиму и Острогону.

Пожаравчким миром 1718. године на дуље време је утврђена граница између Хабсбуршког и отоманског царства, па су обе државе, исцрпљене дуготрајним ратовима, настојале да поправе економско стање закључујући трговачке споразуме.

У границама католичког Хабсбуршког царства након Пожаревачког мира нашли су се

различити народи, религије и цркве (Немци, Мађари, Италијани, Власи, Словени, уопште, били православни или католици), а на европском делу Отоманског царства, које је граничило с Хабсбуршким, нашли су се православни Словени и Грци.

Док су у Хабсбуршком царству православни живели на југу Угарске и на истоку Угарске, у Трансилванији и Влашкој, православни у европском делу Отоманског царства су живели, осим у подељеној Влашкој и Трансилванији, у Босни и Херцеговини, покороној Србији, Грчкој и Бугарској.

Када је цар Карло VI Ријеку и Трст прогласио слободном лукама 1719. год, којом је прокламацијом не само позвао, већ и гарантирао православним верницима верску слободу, онда се мислило да ће том гаранцијом бити привучени поданици Отоманског царства Левантинци или Грци, будући је претходне године био склопљен трговачки уговор између два царства 1718. године. Вероватно се Цар надао да ће се у Ријеку и Трст доселити нека од заједница православних који су већ били у колонијама на северном Јадрану. Долазак у Ријеку требао је да значи да ће они донети и свој капитал и почети трговати у овом граду.

За ову претпоставку се можемо ослонити на податак да је већ 1717. једна група Грка преко свог представника Стефана Серафина добили дозволу да се са 280 породица населе на северни Јадран, у Краљевицу, Винодол и делимично у Ријеку.

И стварно, први досељени православни верници у Ријеку били су Грци, који су у град дошли из оближњег Новог (Винодолског), али је било и досељеника с грчких острва, које данас није могуће поименично идентификовати.

Досељени православни верници су за своје верске и цивилне потребе (сахране) већ 1716. дакле пре повластице, која је дошла јуна 1717. године, купили једно нераскрчено земљиште и платили га 300 дуката. На том су месту, које се простирало између Белог Камика и Зениковића, изградили привремену грађевину (капелицу) од дрвета која је привремено требала да служи њиховим верским потребама. Преко свог представника Антонија Менгена, затражили су од српског митрополита Вићентија Поповића у Даљу да неко дође да им освети новоизграђену капелицу. Истом молбом је Антонио Менгено затражио да се у Ријеци постави неки свештеник који би обављао службу. Судећи према овом податку, на купљеном земљишту је ипак изграђена црквица, а не само капелица.

Пошто је манастир Гомирје био најближа привилегијама призната верска институција, а Данило Љуботина највиши привилегијама признат црквени великодостојник, Митрополит Вићентије Поповић је 15. августа 1717. године наложио владици Данилу Љуботини да, тај чин обави.

Капетански намесник Ријеке, тада највиша царска власт у граду, направио је у јануару 1720. године записник о боравку Данила Љуботине у Ријеци с циљем освећења капелице.

Из записника од 1. јануара је видљиво да је Епископ Љуботина био већ неколико дана у Ријеци, да има задатак да освети капелу коју је изградио Грк, који више година живи у Ријеци, Антонио Менгено, те да је краљевим одлукама од 9. маја 1717. и 12. јула 1719. године дозвољено да се изгради црква и именује свештеник и све на трошак самих православних верника.

Капетан Занки (Zanchi) је позвао записничара 1. јануара 1720., затим дао налог Антониу Менгену да владику Љуботину упозна са свим што се за православне у Ријеци учинило, да

га уведе у капелу, обезбеди да свечаностима присуствују сви православни.

Према налогу капетана, предствник православне општине Никола Цигерић је требао да с капетановим налогом упозна Антонија Менгена и владику Љуботину. Затим је Антонио Менген 2. јануара затражио састанак код капетана Занкиа да буде примљен, заједно с владиком Љуботином и још неким представницима православне општине.

3. јануара дошао је владика Данило с још четири православна свештеника и представника православне општине код капетана Занкиа. Капетан, како стоји у записнику, их је примио веома љубазно. Владика Данило се представио да је постављен за карловачко-сењског епископа, а потврђен од цара Карла VI, писмом од 13. августа 1813. године, а затим показао оригинал поврде. Изјавио је да је у духовним стварима подложен православном архиепископу Вићентију Поповићу. Он је на дужност карловачко-сењског Епископа постављен од Вићентија Поповића посланицом, која је написана на „Илирском језику...“ тај је докуменат владика Данило такође показао капетану. Рекао је да је с дозволом цара дошао у Ријеку да посвети капелу, те тражи да му се у свему помогне и не спречава.

Затим је капетан Занки изјавио да се на „припаднике грчког народа примењују „заштитне одредбе“, односно привилегије, због њихове верности царској кући, те да ће извештај о овом састанку и о чину освећења бити послат аустријском дикастерију.

Такав је докуменат послат 10. јануара 1720. године, али су у њему наведене све дилеме које је капетан Занки имао у вези те свечаности.

Када је примио у свој стан владику Љуботину, Антонија Менгена, четири свештеника, те неке представнике православне општине, капетан је био спреман да

их одбије. Кључни тренутак је настао када је владика Љуботина показао царску потврду у оригиналу, затим именовање од стране Вићентија Поповића, које је у складу с патентом од 9. јуна 1717., и у којем стоји да аустријске власти морају поштовати повластице, онда је капетан Занки морао поступити како наредбе налажу из чисте послушности према цару Карлу 6. Истакао је, да се, не могавши се супротставити њиховом документираним праву, позвао службеног записничара, дозволио обављање свечаности, која је, како он извештава, обављено без иједног знака немира, уз заклетву православних на безрезервну верност царској кући.

Тако је 3. јануара завршен чин правног утемељења православне општине ријечке на бази привилегија које је цар Карло VI дао православнима свог царства.

Сви ови документи, заједно са оним из којих је написан наставак текста о православљу у Ријеци, објављени су у преводу са талијанског, немачког и латинског језика у часопису *Артефакти*, број 6-7/2004. године, кога издаје СКД Просвјета, пододбор у Ријеци, те су овим чином сви документи постали доступни свима садашњим и будућим истраживачима који се овом темом желе бавити.

Преузето са веб странице Епархије горњокарловачке

Крајње вијести из Епархије Горњокарловачке

Благовести у Пули

На празник Благовести, 07 априла 2006. године Његово Преосвештенство Епископ горњокарловачки Господин Г. Герасим служио је Свету Архијерејску литургију у храму Светог Николаја у Пули. Епископу су саслуживали јереј Горан Петковић, парох пулско-перојски и јереј Марко Ђурић, парох друге парохије ријечке.

У својој беседи Епископ Герасим је поздравио присутне вернике, упутивши их на искрени пост и молитву како би се достојно припремили за прославу највећег хришћанског празника Васкрсења, којим је Христос победио грех, смрт и ђавола. Епископ је позвао вернике на јединство, истичући да јединствени лакше можемо одолети искушењима која нас сналазе у овом животу.

Након Литургије Епископ је посетио обновљени храм у Пероју, капелу у парохијском дому и новозасађени црквени маслињак.

Посета Епископа далматинског Г.Г. Фотије

Његово Преосвештенство Епископ далматински Г. Г. Фотије у току 29. и 30 марта 2006 год. посетио је Епископа горњокарловачког Г. Г. Герасима и са њим разговарао о проблемима који се тичу Епархије горњокарловачке и далматинске, као и о Српској Православној Цркви у Хрватској уопште. Посебан нагласак је стављен на поврат црквене имовине као и на повратак избеглих и расељених лица. Свакако да су ово једна од најважнијих питања које Српска Православна Црква треба да реши у скорој будућности.

Исповед свештенства Епархије горњокарловачке

У манастиру Гомирје, 29. марта 2006 год. са почетком у 17 часова, служена је Литургија пређеосвећених дарова. Служио је Његово Преосвештенство Епископ горњокарловачки Г. Г. Герасим, уз саслужење протојереј-ставрофора Миће Костића, протојереј-ставрофора Јеленка Стојановића, јереја Марка Ђурића и јереја Слађана Никића. Претходно је, архимандрит манастира Крка - Герман (Богојевић), обавио исповест свештенства и монаштва Епархије горњокарловачке, после које су свештеници приступили светој Тајни Причешћа.

У својој беседи упућеној свештенству Епархије, Епископ Герасим је посебно нагласио да је време поста - време када су сви позвани на кајање, молитву и праштање. Поготово су на ово позвани свештеници, који би требали да својим личним примером сведоче Јеванђелске речи истине и побуђују верне на истински живот по Божијим заповестима. После завршене Литургије, Епископ је са свештеницима разговарао о актуелним дешавањима на подручју Епархије.

ИЗ РИЗНИЦЕ ЕПАРХИЈЕ ГОРЊОКАРЛОВАЧКЕ

ХРАМ РОЂЕЊА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ У ГЛИНИ